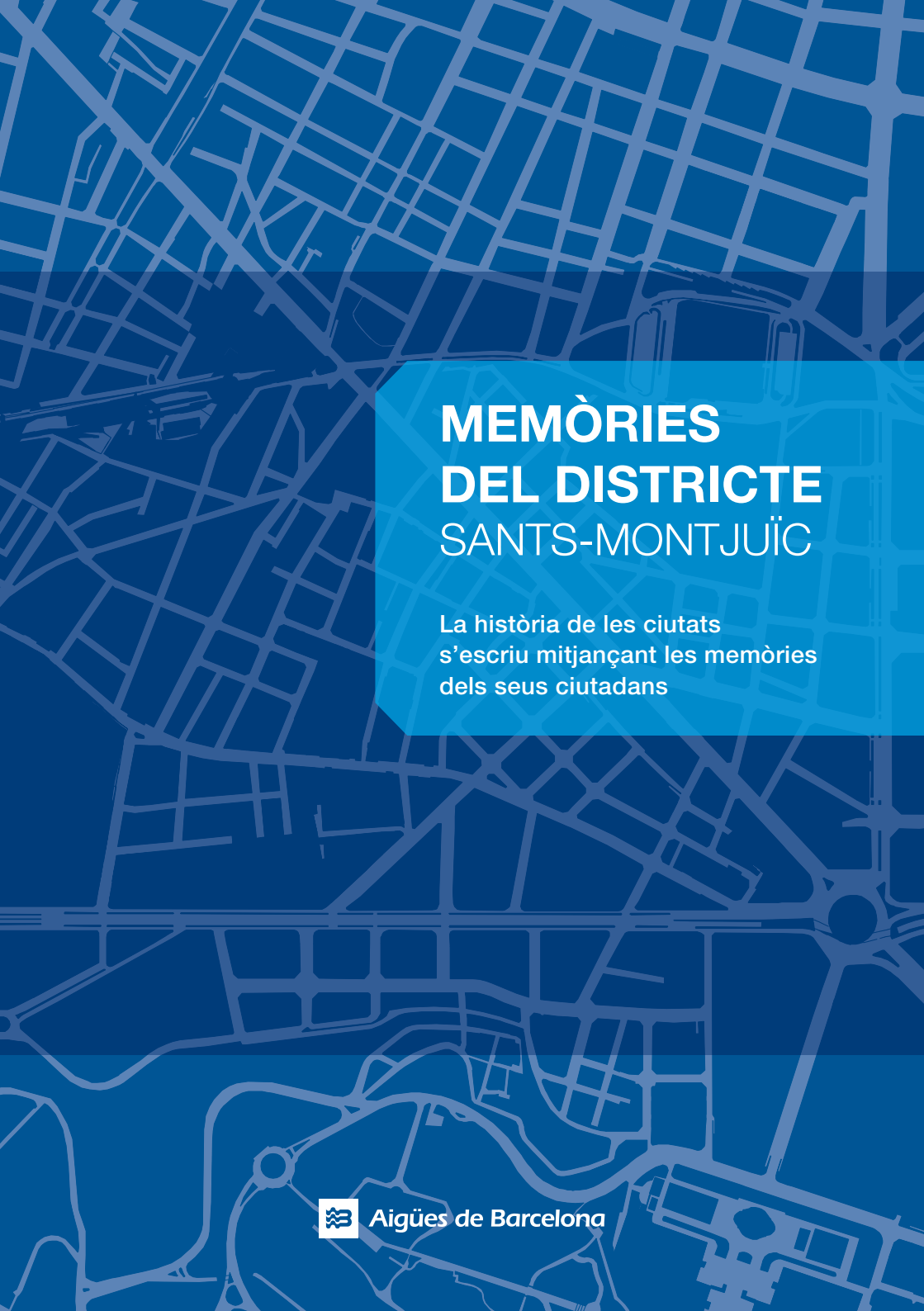

MEMÒRIES DEL DISTRICTE SANTS-MONTJUÏC

La història de les ciutats
s'escriu mitjançant les memòries
dels seus ciutadans

Aigües de Barcelona

MEMÒRIES DEL DISTRICTE SANTS-MONTJUÏC

La història de les ciutats
s'escriu mitjançant les
memòries dels seus ciutadans

www.memoriesdeldistricte.com

Sumari

Pròleg	6
Sants-Montjuïc sota la mirada de	
Núria Feliu	8
Història del districte	11
Cronologia	24
Memòries del districte de Sants-Montjuïc	26

Pròleg

La història “oficial” de la ciutat de Barcelona està ben documentada. Però hi ha tantes històries de Barcelona com veïns i veïnes té la ciutat. Tants caps tants barrets.

Amb la col·lecció de llibres *Memòries del districte* hem volgut fer zoom sobre els deu districtes de Barcelona per anar a trobar persones amb mirada pròpia. Ciutadans que, amb la seva empenta i vivències, han anat modulant la “seva” Barcelona des dels seus respectius barris.

Són testimonis en primera persona de barcelonins compromesos amb els anhels dels seus conciutadans. Alguns s’han arromangat per posar-se al capdavant d’associacions de veïns i de comerciants; d’entitats de caràcter cultural, social o esportiu; de moviments juvenils, reivindicatius, etc. D’altres regenten comerços emblemàtics, són veïns il·lustres o bé gent que fa barri de manera anònima. Cronistes tots, en definitiva, del seu districte.

La visió de conjunt que proporcionen aquests deu llibres articulen un nou tot, una nova mirada sobre la gran metròpoli. Barcelona és una ciutat viva, en constant evolució, i la seva història l’escriuen cada dia els seus ciutadans. Ho sabem bé des d’Aigües de Barcelona que, compromesos amb els barcelonins, fa 150 anys que cuidem l’aigua i, com ells, també fem ciutat.

A Sants només es conserven algunes petites mostres de restes antigues, perquè la vida dels veïns ha estat convulsa per les contínues tensions d’un barri popular i obrer i pel creixement molt ràpid experimentat durant el segle XIX a causa de la industrialització. El districte té la força per projectar-se com a focus cultural i ideològic a tota la ciutat.

Fins al segle XVIII, el que avui és el districte de Sants-Montjuïc va ser un paratge poc habitat. Era més aviat un lloc de pas per arribar a Barcelona. Després del setge de les tropes borbòniques l'any 1714, és quan Santa Maria de Sants assoleix l'estatus de vila, un cop les autoritats borbòniques van quarterar administrativament el Pla de Barcelona.

L'any 1819 es va produir a la vila un fet importantíssim relacionat, per descomptat, amb l'aigua: les aigües del riu Llobregat arribaven a Sants des de Molins de Rei gràcies al canal de la Infanta. L'aigua va permetre canviar els conreus de secà pels de regadiu, i a la zona de la Marina va créixer una petita indústria basada en el cànem per a la fabricació de veles i cordes. Just a l'entrada del cementiri de Montjuïc podem trobar restes del canal de la Infanta, actualment inutilitzat. L'aigua passava a tocar de les parets de l'actual cementiri i d'una mena de petit mur que encara es pot observar.

Sants-Montjuïc és un dels sis districtes de Barcelona que han presentat enguany un Pla de Desenvolupament Econòmic (PDE), impulsat per l'Ajuntament per donar atenció prioritària a les zones de la ciutat més perjudicades per la crisi. En el marc d'aquest pla d'acció, Aigües de Barcelona participa en la Taula Empresarial de Sants-Montjuïc, conjuntament amb altres entitats, empreses i organismes del districte, per aportar opinions i propostes sobre els diferents eixos en què es basa el PDE, que servirà per impulsar l'emprenedoria, enfocada en el teixit comercial, però també l'economia cooperativa, social i solidària.

Ignacio Escudero

Director General d'Aigües de Barcelona

“Les olors de la meva infantesa són les olors de la plaça i dels carrers Premià, Masnou i Riego”

Núria Feliu i Mestres Cantant i veïna acèrrima de Sants

La vida en una plaça de poble

Núria Feliu va néixer el 1941 a Sants i és, des del seu debut l'any 1965, una de les cantants barcelonines més internacionals i que més s'ha implicat en la defensa de la cultura catalana. La seva activitat artística destaca pels discos de grans cançons populars, boleros i cuplets, i per ser la primera cantant que va interpretar estàndards nord-americans del country i del jazz en català. D'altra banda, i com és sabut per tothom, Feliu porta com un honor ser filla de Sants i és un gust escoltar-la parlar del seu “poble” i de la seva infantesa. “El pare va néixer a Hostafrancs i la mare al Poblenou, però ja de petita va venir cap a Sants i es va instal·lar a la plaça d'Osca. Jo vaig néixer allà, amb els meus dos germans, i hi vaig viure fins als 22 anys. Després vaig anar a la plaça de Can Mantega. Vaig fer molta cua per adquirir el pis però ho vaig aconseguir. Tenia molt clar que volia seguir vivint en una plaça perquè sempre he considerat que viure en una plaça és una cosa molt especial. Per a mi és com viure en un poble dintre d'un poble. Sants és el meu poble, no és el meu barri. De fet, el meu poble és Sants, Hostafrancs i la Bordeta, fins a arribar a la plaça del ‘malnom’ i, a partir d'allà, ja és Barcelona”, afirma la Núria, que guarda, com ella mateixa explica, records profunds d'aquella primera època. “He sigut tan feliç aquí! Recordo els vespres, quan venia la primavera i tots els veïns després de sopar baixaven la cadira per fer petar la xerrada. I nosaltres, els nens, jugàvem al carrer: a bales o a fet i amagar, o recollíem llenya per Sant Joan. Recordo perfectament que a la plaça d'Osca hi havia una senyora que tenia una parada de fusta. Venia de tot: cacauets, tramussos, castanyes, regalèssia... I quan teníem cinc cèntims, hi anàvem i ens compràvem alguna cosa. Vivíem al carrer i, és clar, ens ho passàvem d'allò més bé. La mare sortia al balcó i deia: ‘Nuri, Albert, Enric, a sopar!’ I

apa, tots cap a casa. Teníem l'escola a un minut de casa, l'Acadèmia dels Calduch, al carrer Watt, a sobre d'uns safarejos. Cada dia hi pujaven les flaires dels flocs de sabó i dels lleixius. Les olors de la meua infantesa són les olors de la plaça i dels carrers Premià, Masnou i Riego. Les olors dels forns, de les bacallaneries i de les granges. Encara els ensumo quan els imagino, sobretot les granges. Una d'elles, la del carrer Masnou, tenia vaques i, de tant en tant, s'escapaven i algú cridava: 'Eh, que s'ha escapat una vaca!', i tots corrent darrere de la vaca. Quins records! No ho canvio pel que tinc ara, jo soc una persona de present i de futur, però sí que és cert que m'ho vaig passar molt bé", explica. Un altre dels escenaris d'infantesa de la Núria va ser el Mercat de Sants. "Teníem unes parades de llegums al mercat. Jo anava a ajudar la mare a despatxar i allà vaig aprendre a escoltar i a estar amb les persones. Hi havia clientes que venien i s'explicaven, cosa que a casa no ho podien fer. La mare sempre em deia: 'Tu, nena, escolta i calla'. I així va ser com la mare, des d'un taulell de mercat de barri, em va ensenyar a guardar els secrets, a donar els consells justos i a consolar qui demanava ajuda. La meua vida era això: la plaça, el mercat, l'orfeó, l'escola de música i les festes, sobretot la bogeria de la Festa Major un cop l'any, quan guarníem els carrers i tothom estava de gresca. El pare va ser president de la Festa Major i jo presumia de filla del president. Els jocs, els balls, les orquestres, la música... Tot era una meravella".

Una geganta de Sants

La Núria va desenvolupar la seva carrera musical i cultural al barri, així com la seva implicació associacionista i d'entitats. "Vaig estudiar solfeig i piano a l'escola de l'Orfeó de Sants. La vida cultural i professional l'he combinat amb una militància absoluta i aferrissada al Centre Social de Sants i a entitats com el Secretariat, que, juntament amb la defensa de la cultura i llengua catalanes, han estat, i són, les meves militàncies absolutes. Sants és un barri amb una empenta i amb una gran iniciativa, combatiu, segur amb les seves idees i d'esquerres. I jo he estat i estic a disposició del barri", afirma Feliu. L'any 2011 va presentar la seva geganta, que actualment s'exhibeix al Centre Cívic del barri i surt a totes les festes i celebracions. "Tinc una geganta que me la vaig fer per iniciativa pròpia, ja que sempre m'han entusiasmat els gegants. A les mans té un ram de violetes, que són les flors que més m'agraden, i la partitura de *Cançó de Sants*, la més popular del meu repertori. M'he dedicat tota la vida al meu entorn: he sortit a molts anuncis, he fet recitals i actes per recaptar diners per causes socials i veïnals i moltes coses més. Tenir una geganta, al meu barri, a casa meua, em fa especial il·lusió".

DISTRICTE

SANTS- MONTJUÏC

*Casa del Rellotge.
Any 1968.
Autor: Joan Campanyà.*

Sants-Montjuïc

HISTÒRIA DEL DISTRICTE

A prop de la carretera de Sants, pujant pel carrer Olzinelles a mà dreta, s'obre una plaça en un petit turó ben marcat pel canvi de pendent del carrer. Aquesta plaça, de Bonet i Muixí, ha estat pagesa, revolucionària, tradicionalista, anarquista, rumbera i, al capdavant, popular. Aquest és el punt zero del nostre viatge a la història de Sants. A la plaça hi ha una església, la de Santa Maria de Sants, de l'any 1952. Hi ha hagut diverses esglésies dedicades a Santa Maria en aquest turó i al mateix emplaçament. La primera de la qual tenim alguna referència és de l'any 1102, que va ser consagrada l'any 1130.

Des del turonet s'obria la visió del Pla de Barcelona i a la llunyania es veia la ciutat. Al voltant d'aquesta església va créixer el nucli inicial de Sants; de fet, un petit llogaret: al segle XIV consta que hi havia uns setze focs, xifra que ens donaria una població per sota dels cent veïns, un nombre d'habitants que restaria estable fins ben avançat el segle XVIII. L'església romànica de Santa Maria de Sants va ser substituïda al segle XIX per una altra edificació que va ser consagrada l'any 1827, que destacava per tenir un campanar octogonal molt alt, de més de 70 metres. Parem màquines! Les primeres imatges filmades a Catalunya corresponen als feligresos sortint de processó de l'església de Santa Maria, edificada al segle XIX, i rodades per Fructuós Gelabert, director, guionista, operador de càmera i productor cinematogràfic pioner en la matèria a l'estat espanyol. Gelabert també va ser qui va gravar a Sants la primera pel·lícula de ficció, amb el títol de *Riña en un café* (1897). Podreu trobar-la a YouTube. Però l'església de Santa Maria de Sants va ser cremada durant la Guerra Civil. A Sants només es conserven algunes petites mostres de restes antigues, perquè la vida de la població ha estat molt convulsa per les contínues revoltes i tensions d'un barri popular i obrer i per un creixement molt ràpid durant el segle XIX a causa de la industrialització. Gairebé a tocar de l'església hi ha un mas amagat darrere d'una murada, la Casa del Rellotge, coneguda com a Cal Dimoni. Per veure-la bé s'ha d'accedir a les instal·lacions de l'Arxiu del districte, en el que ara és un pati interior. Del mas, només en resta a hores d'ara el cos central amb un finestral gòtic.

Fins al segle XVIII, el que avui és el districte de Sants-Montjuïc va ser un paratge poc habitat, administrativament controlat pel Consell de Cent de Barcelona. Sants era un lloc de pas obligat per arribar a Barcelona a través de l'antic camí ral de la Bordeta i l'indret triat per les autoritats comtals per rebre els reis, com va passar l'any 1479 amb Ferran II o el 1519 amb Carles I. La zona del costat de les muralles de la ciutat de Barcelona que donava a la muntanya de Montjuïc, el que avui seria el Poble-sec, va estar pràcticament despoblada per raons estratègiques, llevat d'algun mas isolat. Tota aquesta àrea, a més, quedava afectada per l'ocupació dels exèrcits invasors quan hi havia setges, com els dels segles XVII i XVIII. Després del setge de les tropes borbòniques l'any 1714, és quan Santa Maria de Sants assoleix l'estatus de vila, un cop les autoritats borbòniques van quarterar administrativament el Pla de Barcelona.

L'any 1760 es produeix un fet important i definidor del que seria Sants: es va construir el nou camí ral, que transitava per damunt del de la Bordeta,

el qual va passar a un segon pla. És a l'entorn d'aquest nou camí ral on sorgeix un nou poblament i una nova activitat industrial com a altres punts del Pla de Barcelona, principalment els prats d'indianes, que comencen a ocupar la zona de la Marina i la d'Hostafrancs. L'any 1791 ja existien 212 prats d'indianes.

És el moment de fer una excursió ben llarga i acostar-nos fins a l'entrada del cementiri de Montjuïc. L'any 1819 es va produir un fet importantíssim relacionat amb l'aigua: les aigües del riu Llobregat arribaven a Sants des de Molins de Rei gràcies al canal de la Infanta. L'aigua va permetre canviar els conreus de secà pels de regadiu, i a la zona de la Marina va créixer una petita indústria basada en el cànem per a la fabricació de veles i cordes. Just a l'entrada principal del cementiri podem trobar restes del canal de la Infanta, actualment inutilitzat. L'aigua passava a tocar de les parets de l'actual cementiri i d'una mena de petit mur que encara es pot observar. El llit del canal correspondria ara a una zona en què es poden veure alguns canyissos.

Deixem el cementiri i anem on hi havia el cinema Arenas, a tocar de la plaça d'Espanya. L'any 1840, Joan Corrades i Bosch va comprar un terreny per construir-hi un hostel que va ser molt concorregut i que va tenir molta fama. Els que venien a Barcelona pel camí ral i arribaven al capvespre havien de fer nit fora muralles, a l'espera que l'endemà s'obriessin les portes. Joan Corrades era d'Hostafrancs de Sió, a la Segarra, i és per aquesta raó que l'hostal, i el barri que el va envoltar, duen el nom d'Hostafrancs. En aquesta zona, i més avançat el segle XIX, es van instal·lar moltes persones d'ètnia gitana vinculades a la tracta de bestiar, principalment cavalls. Avui dia encara formen un dels col·lectius amb més personalitat del barri.

Ara convé una mica de lectura: anem fins al carrer de Joan Güell, a tocar de la plaça de Sants, a veure la biblioteca. Joan Güell i altres socis van instal·lar, l'any 1844, en aquest punt, una de les primeres grans fàbriques tèxtils de Barcelona que, durant un temps, va ser coneguda com el Vapor Güell. Encara en queda una xemeneia octogonal de força alçada i l'edifici amb grans finestrals, per tal d'aprofitar la llum natural. Aquí s'hi fabricaven principalment velluts i panes. Recordeu la pel·lícula de Fructuós Gelabert, *Riña en un café*, de la qual hem parlat al principi? Doncs bé, es va rodar al pati de la fàbrica!

*Terrisseria Batllori. Família i treballadors.
Principis segle XX.
Autor: desconegut.*

L'any 1854, el poble de Sants es va revoltar per la introducció d'una novetat tecnològica, les màquines selfactines (filadores mecanitzades), i la fàbrica va estar aturada dos mesos. L'any següent, i durant la vaga general, van assassinar a trets el director de la fàbrica, Josep Sol i Padrís, i van ferir de gravetat el soci de Güell, Domènec Ramis. Les tensions socials tot just acabaven de començar. Aquesta fàbrica dels Güell va ser coneguda de seguida com el Vapor Vell perquè, no gaire lluny d'on som, es va instal·lar l'any 1847 una altra gran fàbrica: España Industrial, Sociedad Anónima Fabril y Mercantil, dedicada al ram del cotó. La van construir prop d'Hostafrancs, on la família Muntadas tenia un prat d'indianes. Ara és un parc amb un estany navegable enmig, unes torres de guaita que recorden un camp de concentració postmodern i un drac metàl·lic amb un tobogan que vigila l'entrada. A dins, encara hi veureu algunes restes de les antigues edificacions, com la Casa del Mig, seu de les antigues oficines de la fàbrica i avui

*L'Espanya Industrial.
Any 1961.
Autor: Joan Alonso Moreno.*

equipament municipal. També se'n conserva l'arc triomfal, la porta d'entrada de les antigues instal·lacions. L'emplaçament d'aquesta fàbrica, que va arribar a tenir 2.500 treballadors, va comportar molta activitat constructora, perquè es van començar a urbanitzar els terrenys dels voltants amb nous nuclis d'habitatges a la zona del carrer Premià i de la plaça d'Osca.

Les indústries que arribaven a Sants van fer créixer espectacularment la població. Dels 2.000 habitants que tenia l'any 1836 es va passar als 19.000 l'any 1890, amb gent que venia de tot Catalunya. L'any 1855 es va construir la línia de ferrocarril que anava a Molins de Rei i a Martorell i es van edificar les estacions de Sants i la Bordeta. Les vies del tren han estat una barrera natural important del barri; ara es troben mig cobertes per un passeig aeri que arriba fins a l'Hospitalet, la Rambla de Sants. Podeu passejar-hi i veure el barri des d'una certa alçada, intuir el passat industrial i conèixer algunes de les espècies autòctones de la zona de la Marina que hi ha plantades.

Industrialització i vida associativa

Els conflictes, però, no cessaven. L'any 1870 es van produir avalots populars per les lleves de soldats i va ser assassinat el batlle segon. El moviment obrer a Sants es va inclinar cada cop més per l'anarquisme, com a altres llocs de Catalunya, una força que es va mantenir durant el primer terç del segle XX.

L'any 1875 va arribar el tramvia i es van construir les cotxeres, molt a prop de l'església de Santa Maria de Sants. El tramvia va donar una forta embranzida al poblament d'aquell nucli urbà, que es va estimular amb l'impuls de l'Exposició Universal del 1888. L'any 1878 es va aixecar una

*Foment Republicà de Sants.
Any 1933.
Autor: desconegut.*

*Campanar de l'Església de Santa Maria de Sants.
Any 1935.
Autor: Enric Massana.*

altra gran fàbrica tèxtil a Sants, la Fábrica de Hilados y Tejidos de Algodón, Blanqueo, Estampados y Aprestos de Juan Batlló, coneguda actualment com Can Batlló, al barri de la Bordeta, que va crear mil llocs de treball. Encara en podeu copsar la dimensió a tocar de la Gran Via. A més del tèxtil, s'hi van construir fàbriques químiques, com la Cros, i bòbiles, fàbriques de porcellanes i de rajoles; i, al costat, un munt de tallers de tota mena: ferrers, petites foneries, fusters, serrallers, planxistes, llauners... Això va comportar una vida associativa i cultural molt intensa i persistent en el temps: cooperatives obreres, societats corals i agrupacions de tot tipus de professions. A poc a poc, el poble de Sants va acollir també una incipient petita burgesia, feta de comerciants i professionals liberals. L'any 1878 es va formar la Societat Coral la Floresta, formada per obrers que treballaven al sector del cànem.

Deixem el centre de Sants i arribem al Paral·lel. La caiguda de les muralles va obrir un procés d'urbanització a l'estreta llenca de terra que anava des de les muralles fins a la falda de Montjuïc. El pla de Cerdà no recollia la urbanització d'aquesta franja estreta de terra, per la qual cosa es van començar a edificar cases senzilles per als obrers a emplaçaments com la França Xica, Santa Madrona o les Hortes de Sant Bertran, tot això abans que no es comencés a construir a l'Eixample. El barri va començar a anomenar-se Poble-sec, sembla que a causa dels pous assecats de la falda de Montjuïc per l'activitat de les fàbriques a la zona de les Hortes de Sant Bertran. Al límit amb l'Eixample, el Paral·lel començava a ser la zona d'oci més important de la ciutat.

L'any 1897, la vila de Sants es va reintegrar a la ciutat de Barcelona i es va edificar un nou ajuntament al carrer Creu Coberta.

Anem a fer un aperitiu. Si camineu un tram fins a la plaça d'Osca, podeu aturar-vos en un emplaçament tranquil i sense circulació. Tranquil en aquests moments, perquè durant molts anys aquí hi havia el mercat a cel obert de Sants, el mercat vell. El nou es construiria l'any 1913 al carrer Sant Jordi, en una zona de petits horts, l'Hort Nou, ben a prop de les vies del tren.

La integració a Barcelona no va suposar cap fre a l'empenta associativa del barri. L'any 1901 es va crear l'Orfeó de Sants, una institució obrera amb molt arrelament al barri. Anem al número 12 del carrer Vallespir. Ara hi trobareu un solar buit, però en aquest emplaçament hi havia l'Ateneu

Racionalista de Sants. El 28 de juny de 1918 aquí es van establir les bases del sindicalisme català de principis de segle, amb 160 delegats que representaven prop de 70.000 treballadors de la CNT. El congrés va escollir Salvador Seguí com a secretari general. Un any més tard, esclatava la vaga de la Canadenca, a partir de la qual es va aconseguir la jornada de vuit hores.

La mobilització no impedia dedicar temps a l'oci. El 1922 es va crear la Unió Esportiva de Sants, amb l'agregació de diverses associacions, unes dedicades al futbol i d'altres al ciclisme. La Unió Esportiva de Sants va ser l'encarregada d'organitzar una de les proves ciclistes més importants d'Europa, la Volta a Catalunya, iniciada ja el 1911. L'any 1931, al carrer Galileu, s'hi va instal·lar una institució esportiva de molta empenta: el Club Esportiu Mediterrani, que avui està ubicat a l'antiga fàbrica tèxtil de Serra i Balet, al carrer Begur.

L'any 1926 va arribar el metro a Sants, amb les obres prèvies a l'Exposició Internacional del 1929. Amb l'Exposició, es va urbanitzar la zona que anava de Montjuïc fins a la Gran Via i fins a tocar de la plaça de Cerdà, coneguda com la Font de la Guatlla. Sants era, en aquest moment, un barri majoritàriament industrial, però encara quedaven vestigis agrícoles, sobretot a la zona de la Marina i a l'altre extrem del barri, al voltant de la plaça de la Mantega. En aquest tram del segle XX és quan comença a prendre força la Festa Major, que se celebra per Sant Bartomeu (24 d'agost) i on també es guarneixen els carrers, com a Gràcia.

Anem al carrer Cros número 7. Al davant hi ha l'antiga seu del Foment Republicà de Sants. Durant els dies 17, 18 i 19 de març de 1931 s'hi va celebrar la Conferència d'Esquerres, de la qual va sorgir un nou partit: Esquerra Republicana de Catalunya. Al cap de tres setmanes, guanyaven les eleccions municipals i es proclamava la República.

Tornem al punt zero, al lloc on hem començat el nostre periple, a la plaça de Bonet i Muixí. Després de la revolta feixista, el 1936, l'església de Santa Maria va ser cremada; també algunes cases adjacents, com Can Catà o Can Satom, on vivien els terratinents més importants del barri. Per defensar-se dels bombardejos facciosos, es van construir diversos refugis, un d'ells a sota mateix de la plaça.

*La Volta Ciclista a Catalunya passa per Sants.
Any 1955.
Autor: desconegut.*

Un fet anecdòtic. Moltes empreses van ser col·lectivitzades, com ara Can Batlló, a la Bordeta. Un peó de l'empresa, Policarp Prats, se'n va fer càrrec i va mantenir la fàbrica en funcionament, fins i tot introduint-hi millores. La victòria franquista va comportar, com a tots els barris obrers de Barcelona, repressió i persecució. Moltes organitzacions obreres i cooperatives van ser clausurades, com la Lleialtat Santsenca, al carrer Olzinelles, a tocar del carrer Dalmau, que va passar a mans de la Falange. Després la van convertir en una fàbrica de torrons i va acabar més endavant en una sala de ball, el Bahía, on cantaria l'Antonio Machín. Gràcies a la reivindicació veïnal, ara es recuperarà per al barri, amb equipaments culturals i conservant la façana noucentista. La Lleialtat, doncs, ha tornat al seu emplaçament original gràcies a la mobilització popular.

Parc de l'Espanya Industrial.
Any 1991.
Autor: Joan Campanyà.

L'especulació urbanística dels anys seixanta no va tenir un gran impacte al nucli central de Sants, que ja estava construït, però sí que ho va fer a la zona de la Marina i el Port. Després de la construcció de la SEAT a la Zona Franca, es van començar a aixecar grans blocs de pisos que van conformar un barri, el de la Marina, que va rebre una gran part de la immigració d'aquells anys. A la zona de Can Tunis van persistir les barraques molt temps, un món que va descriure Paco Candel, que hi va viure, al llibre *Donde la ciudad cambia de nombre*. El barri de la Marina va recordar la figura de l'escriptor amb un gegantó que surt a passejar durant les festes.

El districte de Sants-Montjuïc té tradició de ser el lloc escollit per posar en marxa els grans moviments del país. Anem a la parròquia de Sant Medir, al carrer de la Constitució, a la Bordeta. El dia 20 de novembre de 1964, en una assemblea on van participar 300 treballadors, es formaven les Comissions Obreres de Catalunya. Un fet prou impactant: el sindicalisme de-

mocràtic que lluitava contra la dictadura s'oposava que es fundés en una església, un signe que els temps estaven canviant. La parròquia de Sant Medir és un lloc mític del combat antifranquista gràcies al rector d'aquesta parròquia, mossèn Josep Maria Vidal i Aunós.

Els Jocs Olímpics van portar reformes importants, sobretot a la zona de la Marina i al voltant de la plaça d'Espanya i del barri de la Font de la Guatlla. L'antiga fàbrica Casaramona, ocupada durant molts anys per la Policia Armada, és ara el Centre Cultural CaixaForum. Anteriorment, la zona de l'estació de Sants i la conversió en parc de l'Espanya Industrial van canviar l'urbanisme de tot el tram que va des de la plaça de Sants fins a l'actual plaça dels Països Catalans.

De la dècada dels setanta en endavant, el barri va anar perdent progressivament el caràcter industrial amb la desaparició de les diferents indústries tèxtils. El carrer de Sants s'ha convertit en un dels eixos comercials més importants de Barcelona, i la vida cultural i associativa continua tenint molta força. Els veïns de Sants s'han organitzat sempre per recuperar el llegat històric, per millorar el barri i per aconseguir equipaments, com va passar amb les antigues cotxeres de Sants, que l'any 1984 es van transformar en un centre cívic.

Un alt càrrec de l'Ajuntament de Barcelona va explicar que Helmut Schmidt, que va ser canceller alemany, en una visita a la Barcelona preolímpica dels vuitanta va plorar en passar pel carrer de Sants. Quan li van preguntar el perquè d'aquelles llàgrimes, va dir que aquella zona de Barcelona li recordava poderosament el barri obrer on havia crescut de jove, que semblava atrapat en el temps. Sants és un districte que ha conservat el tremp urbanístic del passat i que té la força per projectar-se com un focus cultural i ideològic de la ciutat.

Cronologia de Sants-Montjuïc

1130

Consagració
de la
parròquia de
Santa Maria
de Sants

1846

El Vapor
Güell,
conegut com
el Vapor Vell,
comença a
funcionar

1847

Construcció
de l'Espanya
Industrial

1855

Arribada del
ferrocarril a
Sants

1878

La fàbrica
Batlló
comença
la seva
activitat a la
Bordeta

1897

Sants es
reincorpora
a la
ciutat de
Barcelona

1913

Construcció
del nou
Mercat de
Sants al
carrer de
Sant Jordi

1922

Creació
de la Unió
Esportiva de
Sants

1926

Arribada del
metro a Sants

1931

Fundació
d'ERC al
Foment
República de
Sants

1936

Crema de
l'església de
Santa Maria
de Sants

1952

S'aixeca
la nova
església de
Santa Maria

1964

Fundació de
Comissions
Obreres de
Catalunya a la
parròquia de
Sant Medir

1984

Les antigues
cotxeres
de Sants
passen a ser
centre civíic
del barri

2014

Aprovació de
l'ús de l'antic
edifici de
la Llei altat
Santsenca
com a centre
cultural

MEMÒRIES DEL DISTRICTE
SANTS-MONTJUÏC

ALEJANDRO CASERO MARINA

MEMBRE DE L'ASSOCIACIÓ SALVEM EL TURÓ

La Font de la Guatlà és un barri del districte de Sants-Montjuïc que s'estén entre la Gran Via i el vessant nord-oest de la muntanya de Montjuïc. El conjunt arquitectònic més singular del barri és el petit grup de cases baixes a la part més propera a la muntanya, que contrasta amb els edificis alts del sector més proper a la Gran Via. Molts dels carrers tenen nom de flor, com els carrers Dàlia, Lotus, Hortènsia, Begònia o Crisantem, i formen la zona coneguda com el Turó de la Font de la Guatlà. La família d'Alejandro Casero es va instal·lar aquí als anys quaranta, quan va venir a treballar a la ciutat. L'Alejandro va néixer l'any 1981 i actualment forma part de l'organització veïnal que s'ha creat per salvar el barri de l'enderroc. Està orgullós de formar part d'aquest barri i no dubta a afirmar que per a ell és el millor barri de la ciutat.

Com va arribar la seva família al Turó de la Font de la Guatlà?

Els meus besavis per part de mare van arribar aquí als anys quaranta. La besàvia era d'Osca i el besavi de Càceres, i tots dos van emigrar a Barcelona a la postguerra. Primer es van instal·lar a Sants i després al Turó. Aquí es van autoconstruir la casa que avui en dia conservem. Aquestes cases d'autoconstrucció conviuen amb altres més petites, de tipus colònia obrera, ja que a partir de l'any 1933 aquest barri va acollir un gran nombre d'obriers gallecs que van venir a treballar a la construcció. Aquesta filera de cases de tipus industrial està al carrer Pas de Valls, però la resta dels carrers de la nostra part del barri tenen noms de flors.

Quin és el seu carrer?

Nosaltres tenim la casa al carrer Dàlia; és la més propera al Poble Espanyol.

Actualment viuen en aquesta casa?

No, ja no. Jo visc a Sants-Badal i la casa la tenim llogada per habitacions a coneguts, però la meua idea final és venir a viure aquí perquè considero

Carrer Dàlia al barri de la Font de la Guatlle.

que és un lloc ideal de la ciutat. Estic a punt de ser pare per segona vegada i per criar els nens és una zona genial, ja que ets a Barcelona però alhora ets fora, a la natura. Les vistes són impressionants i, a més, hi ha Montjuïc. Per a mi és el millor barri de Barcelona: a la muntanya, però a deu minuts caminant de la plaça d'Espanya.

I per què no hi viu amb la seva família?

Perquè la casa no està ben condicionada per anar-hi a viure amb els nens i, com els terrenys estan afectats, no ens decidim a arreglar-la. De fet, és el que ens passa a tots els veïns. És una llàstima que una zona tan privilegiada de la ciutat estigui en aquest estat d'abandonament.

D'aquesta problemàtica, en va sortir l'Associació Salvem el Turó?

Sí, el nom llarg és Associació d'Afectats pel PERI (pla especial de reforma interior) del Turó de la Font de la Guatlle. I la vam crear per fer front a aquest pla urbanístic que afecta directament les nostres cases. La primera afectació ve de l'any 53 i va quedar confirmada amb l'aprovació del Pla General

Metropolità del 76. Després, a principis dels anys vuitanta, va entrar en vigor el PERI que tenim actualment, malgrat que es va revisar dues vegades. L'actual és del 2001, però hem de tenir en compte que l'afectació ve de fa més de cinc dècades, i això ha anat dinamitant el barri, ja que suposa que totes les famílies de la zona portem 60 anys pendants d'expropiació en qualsevol moment. A més, no podem fer obres majors, només obres de manteniment i, si tenim en compte que són construccions dels anys trenta i quaranta, tot això representa un greu problema.

L'associació es va crear l'any 2015. Abans no hi havia mobilitzacions?

Sí, de fet aquesta associació ve de les anteriors lluites veïnals que hi ha hagut. El que passa és que han anat succeint a ràfegues. L'Ajuntament mai no ha donat res al barri i les forces dels veïns han anat minvant molt. De fet, quan nosaltres vam començar a moure'ns, ens vam trobar amb una realitat molt concreta: un veïnat molt desmoralitzat. Aquesta gent portava massa anys sense aconseguir res i ens vam trobar amb molt de desànim.

Qui forma actualment l'associació?

Vam decidir muntar l'associació uns quants amics del barri, més o menys de la meua generació, tot i que hi ha gent d'edats diferents. Per exemple, tenim l'Arnau, que té 20 anys, i també el senyor Duch, que en té 90 i és el tresorer de l'associació. El denominador comú per ajuntar-nos és que tots n'estem farts i volem fer coses per canviar aquesta situació. Formem part de l'Associació de Veïns de la Font de la Guatlla, que és per a tot el barri i organitza un munt d'activitats, com ara la Festa Major. A través de l'associació, s'han tractat molts temes del Turó, però nosaltres creiem que tenim una problemàtica molt concreta i que ens toca molt de prop i, en aquest sentit, considerem que necessitem una entitat pròpia. La relació entre les dues associacions és molt bona; nosaltres intentem que la nostra reivindicació no sigui només de la gent que viu aquí sinó de tot el barri, perquè el problema del Turó afecta tot el barri, d'una manera o una altra. Per la seva part, ens acompanyen en totes les reivindicacions, el nostre argumentari és part del seu.

Quina és la base de l'afectació?

Com comentava, aquesta zona està afectada pel PERI del 1976. L'espai està qualificat de zona verda i, per poder tirar endavant la tercera fase del projecte, l'Ajuntament hauria d'expropiar i enderrocar els habitatges de 39 famílies. Nosaltres el que intentem és desmuntar el discurs, perquè hi ha moltes incoherències, com ara la més òbvia, que és que volen enderrocar

habitatges per fer zona verda en un barri que està a Montjuïc, la zona verda més gran de Barcelona.

Ja s'han dut a terme algunes expropiacions?

Sí. El PERI està dividit en tres fases. Les cases de la fase 1 es van desallotjar i enderrocar l'any 2000; les de la fase 2 van anar a terra l'any 2010; i les de la fase 3 encara estan dretes. El que ha passat és que les runes d'aquestes cases segueixen aquí. Ha sigut tot molt traumàtic perquè aquests veïns que vivien en casetes petites i humils, amb un llimoner al jardí, han estat reubicats en pisos, amb despeses de comunitat i amb una hipoteca.

I què es planteja des de l'associació?

L'objectiu principal de l'associació és la millora integral del barri, que inclou la desafectació dels habitatges. Nosaltres hem plantejat dues vies: una, poder mantenir les nostres cases familiars; i dues, prendre mesures de xoc, ja que la zona està totalment abandonada i cal fer moltes coses, com ara senyalitzar els desnivells o solucionar el tema de les runes. Actualment estem, conjuntament amb l'Ajuntament, en una taula de treball on participem veïns i veïnes, tant del Turó com de la Font de la Guatlà en general i representants d'urbanisme. Fem reunions trimestrals. Sembla que les coses estan fluint. Considero que anem pel bon camí.

Me n'alegro. Ens ha parlat de les associacions de veïns. Quines altres entitats hi ha a la Font de la Guatlà?

Tenim l'Esplai Turons, una entitat molt dinàmica que funciona des dels noranta; l'Escola Tatanet, que és una associació de famílies de criança lliure que s'ha instal·lat aquí fa un parell de mesos; i també l'Associació dels Horts de la Font de la Guatlà. Després està l'Escola la Magòria, una cooperativa històrica per la seva lluita catalanista durant la Transició. Tenim un centre cívic, però ens manquen molts equipaments si ho comparem amb altres barris del districte, com ara un mercat, una biblioteca, una ludoteca, etc.

I, per últim, què és el que més li agrada d'aquest barri pel que lluita?

El barri m'agrada molt perquè té una personalitat única dins de la ciutat. Estic molt content de ser de la Font de la Guatlà. Aquí els veïns sempre hem estat molt units, més que en altres llocs. La gent treu les cadires al carrer, tothom es coneix i compartim una problemàtica similar. Els nostres avis i pares es coneixien. Som una comunitat i, quan sotmets una comunitat a pressió, la uneixes.

YOLANDA ALBIOL

"El barri ja em fascina-va quan visitava l'àvia de petita. Hi va créixer el meu pare i ara és també casa meva. Surto a passejar amb el gos per l'entorn verd i la muntanya màgica de Barcelona. També formo part de la junta de l'Associació Salvem el Turó".

MÓNICA LÓPEZ

"Visc al barri des del 1998 i, en aquests gairebé 20 anys, he vist com ha anat canviant. No oblidaré les antigues cases dels veïns: patis encalçats, el llimoner, nits de Sant Joan als solars de les seves llars... Un món desaparegut. Barcelona era millor quan aquest barri existia sencer".

ARNAU NISARRE

"Jo vaig estudiar a l'escola la Muntanyeta i a l'Institut XXV Olimpíada, a la Font de la Guatlà. Actualment soc monitor de l'Espai Turons, l'única entitat infantil i juvenil d'educació en el lleure que hi ha al barri. I també formo part de l'Associació Salvem el Turó".

ÒSCAR JULIÀ

"Al Turó tenim una qualitat de vida envejable. Malgrat l'afectació, és un autèntic privilegi viure aquí. Vam crear Salvem el Turó per canviar el PERI i perquè la Guatlà sigui un orgull per als veïns i per a tota la ciutat. Lluitem per la diversitat arquitectònica i pel teixit social que tenim".

LLUÍS MATÉ

"Soc el president de l'Associació de Veïns de la Font de la Guatlà-Magòria. És un dels barris més petits del districte, tant que no té ni plaça pública. Els veïns sempre hem lluitat per mantenir-lo. Les noves generacions són la prova que és un barri ben viu".

MAMEN DUCH

"El barri és casa meua! La casa que van construir l'avi i el pare, on van viure amb la mare i on van néixer els seus quatre fills. Allà hem crescut i encara hi vivim. Cuidem i estimem el nostre barri amb més força que mai perquè és la nostra història i la de la nostra família".

EMILIANO DUCH

"Soc el veí més antic de la Font de la Guatlà. Des del 1952, any que van acabar les obres de casa meua, consto com a veí del barri; ja han passat 66 anys. En aquest temps, he format una família, he tingut quatre fills i nets. Ara, malauradament, tenim l'afectació del PERI".

BLANCA LÓPEZ

"Vaig arribar al barri fa 43 anys. Per a mi era tot desconegut, tenia ganes de conèixer gent i vaig començar pels pares de l'escola dels fills. Més tard, vaig descobrir l'associació de veïns. Va ser un altre món que em va ajudar a conèixer les necessitats i inquietuds del barri".

ELVIRA VÁZQUEZ MANCHÓN

PROPIETÀRIA D'EL MOLINO, CARRER DE VILA I VILÀ, 99

Si hi ha alguna cosa del Poble-sec que caracteritzi el barri és, sense cap dubte, el Paral·lel, una de les avingudes més mítiques de Barcelona i que va arribar a ser batejada com “el carrer del teatre d’Europa” per la gran concentració d’espais escènics que tenia. Des de finals del segle XIX fins al 1939, quan van tancar tots els teatres de la ciutat en acabar la Guerra Civil, l’avinguda del Paral·lel va acollir una oferta cultural genuïna i única a Europa, per la seva magnitud i singularitat, i es va convertir en un lloc clau a Barcelona. Gràcies als seus xous heterogenis, multiculturalis i lliberals, la ciutat es va convertir en un autèntic espectacle de la modernitat. Un dels espais més transgressors i reconeguts internacionalment va ser El Molino. Amb unes aspes de molí vermelles a la façana molt característiques, va ser el teatre més famós del Paral·lel. A partir dels quaranta, El Molino es va posicionar com un teatre singular amb normes pròpies. Van ser els anys en què van desfilar per l’escenari la mítica Bella Dorita, la primera gran estrella d’El Molino, i artistes llegendaris com Lander i Leanna, Mary Mistral, Mirko, Pipper, Johnson, Escamillo, Christa Leem, La Maña i Merche Mar, entre molts d’altres. L’any 1997, però, El Molino va tancar i no va ser fins a l’any 2010 que va tornar a aixecar el teló a mans d’un grup d’empresaris. Elvira Vázquez formava part d’aquest grup i n’és l’actual propietària.

Vostè va néixer a Barcelona?

No, vaig arribar a Barcelona amb dos anys i he viscut sempre aquí, menys la temporada que vaig estar a Londres. Barcelona és la meua ciutat, la que jo he escollit (la decisió més important a la vida, segons un gran científic) per desenvolupar-me com a persona i formar-me.

És advocada, però professionalment s’ha dedicat a molts projectes de diferent índole.

Sí, la meua formació també és molt variada. He estudiat Dret, Filologia, Empresarials, Comunicació i un MBA. La meua curiositat per la diversi-

Vista interior d'El Molino.

tat i per la gestió empresarial m'ha portat a participar i crear projectes en diferents àmbits. Vaig crear la primera empresa d'assessorament quan tenia 23 anys i he dirigit diferents empreses en el camp de la producció i la distribució alimentària, del *management* esportiu, de la creació d'esdeveniments del circuit de tennis professional, projectes vinculats a la creació artística... I he liderat iniciatives digitals, com una plataforma sobre salut, esport i cultura.

També ha desenvolupat propostes socials.

Sí, sempre he considerat molt important implicar-me i buscar suports per desenvolupar propostes socials. Per aquest motiu, en tots els àmbits de la meua activitat empresarial, he creat organitzacions sense afany de lucre, com ara la Fundació de Lluita contra la Sida, juntament amb el Dr. Bonaventura Clotet i altres persones com Emilio Sánchez i Marta Ferrusola; l'EPA (European Tennis Association), en col·laboració amb la Middlesex University; o la plataforma Microempresa.

I com comença amb El Molino?

El Molino va arribar a mi fa 18 anys. Em van trucar per desenvolupar un pla de viabilitat, però la situació era molt complicada. El primer que vaig fer va ser fer una immersió i recórrer els carrers del barri, parlar amb els veïns, amb les diferents associacions, etc. Jo no coneixia en profunditat el barri, però tot allò em va atrapar! Així que vaig decidir col·laborar en el projecte i poder tractar un estigma que existia a l'avinguda del Paral·lel, que era una frontera entre els tres districtes que hi conflueixen. Per tant, puc dir que, en la meua valoració personal a l'hora d'entrar en el projecte, hi va tenir molt de pes la implicació social i el fet de poder recuperar un espai que havia estat una icona per a la ciutat. El Molino, avui en dia, es continua recordant amb estima i emoció en l'imaginari popular.

Com es va materialitzar el projecte?

Un grup d'empresaris vam començar a desenvolupar-lo. Per a mi va representar un gran esforç a tots els efectes i 10 anys de treball amb un gran grup de professionals. Paral·lelament, hi havia latent la motivació de procurar que El Molino fos una palanca econòmic-social-comercial per impulsar una zona descuidada en els darrers 30 anys. La tasca era molt complexa i requeria un gran esforç financer. A més, tots els que formàvem el grup d'empresaris i professionals vam haver d'assumir una responsabilitat molt gran: no sol·licitar subvencions a les administracions. El Molino havia de ser un exemple d'inversió privada i de gestió professional, una iniciativa empresarial molt vinculada al barri i amb una gran implicació social.

Suposo que en aquesta línia es va crear la Fundació El Molino (FEM).

Exacte. La fundació és el nostre compromís i la nostra implicació real per poder servir el barri que ens acull. És el resultat de molts anys de treball i dedicació que ens han permès conèixer el barri i els veïns. A la fundació, hi participen moltes associacions i entitats dels tres barris que estan tocant el Paral·lel: el Poble-sec, el Raval i Sant Antoni. Als nostres estatuts, hi queden reflectits els objectius de la fundació, des de la qual treballem tant per impulsar la creació d'un pla especial d'urbanisme i donar al Paral·lel els usos necessaris, com per fer activitats amb les diferents associacions de veïns o crear les condicions per desenvolupar programes que potenciïn la música i les arts escèniques, així com tot tipus d'activitats relacionades amb el món de l'oci i de l'espectacle. En aquesta línia, tenim el projecte Fem Paral·lel, que és una de les principals

activitats amb què es van iniciar les col·laboracions amb associacions, artistes, empreses, professionals i institucions, o l'exposició que vam fer amb el CCCB *El Paral·lel: 1894-1939*.

Què és el que ofereix El Molino al llarg d'aquesta nova etapa?

L'objectiu d'El Molino des del nou inici ha estat gestionar-lo com un espai de diversitat, amb tres àrees d'activitat: arts escèniques, esdeveniments i gastronomia. Durant aquests anys la nostra programació ha estat molt diversa. Un dels protagonistes ha estat, sens dubte, el cabaret, per al qual hem comptat amb companyia pròpia. També presentem des de fa set anys el Barcelona Burlesque Festival, cita obligada del món del *burlesque* i que forma part d'un circuit internacional de 28 festivals del sector, on El Molino és l'únic espai d'Espanya que el celebra. I també hi ha cicles de música —com el Jazz Night o El Molino Blues—, concerts, festes del tipus Studio 54 i un llarg etcètera.

Quina és la situació actual?

El moment actual és complex. L'any 2009 vam signar amb l'Ajuntament de Barcelona un conveni que va representar la possibilitat d'actualitzar les infraestructures i la promoció de tot el Paral·lel, amb un projecte urbanístic, social, comercial i cultural. D'aquest conveni, la primera fase, les obres de la part central de l'avinguda, està feta. En canvi, la segona fase ha quedat pendent, incloent-hi la promoció social i cultural de l'avinguda. Aquesta reforma ha quedat congelada i, des d'El Molino, la FEM i totes les associacions d'empresaris i veïns del Paral·lel, demanem que s'acabin les obres i que es faci tota la part promocional que estava prevista. En aquest sentit, la frenada a aquest impuls ha estat com un gerro d'aigua freda per a la il·lusió dels veïns, les associacions i els empresaris i ha generat una gran preocupació, ja que, sobretot a la zona del Poble-sec, cada dia són més els locals que es veuen obligats a tancar.

NOÈL VICENS

"Encara em fa mal la mandíbula de tanta riallada dies després de veure l'espectacle. És un xou divertidíssim, amb una sensualitat que va des de la delicadesa fins a la provocació. L'esperit del cabaret roman més viu que mai a El Molino. Tornaré a venir sense cap dubte".

ROSA FRANCO

"Mai havia estat a El Molino i aquest any per primer cop vaig gaudir de l'espai, l'ambient i els artistes. El cabaret ha estat brillant, divertit i dinàmic, amb ballarins molt professionals. Tinc ganes de repetir".

VÍCTOR FERNÁNDEZ

"El Molino és un lloc únic com n'hi ha pocs. La gran Merche Mar, la Mayte Martín... The Chanclettes em van fer fer de jurat i, fins i tot, vaig estar dalt de l'escenari fent un programa de ràdio i cantant en directe Manolo Escobar".

MERCHE MAR

"El 18 d'octubre de 2010 El Molino va obrir de nou les portes i vaig tornar com a amfitriona. El meu somni es va fer realitat: vaig tornar a casa meua, un local entranyable, amb una màgia especial, únic. El Molino ha estat, és i serà sempre la meua vida".

EVA AENSIO

"Treballo a la producció executiva d'El Molino. Soc una molinera orgullosa i estic enormement agraïda que tot l'esforç de l'equip a gestionar, organitzar, coordinar i programar tingui la seva recompensa en l'èxit d'aquest lloc tan emblemàtic, icona de Barcelona".

VANESSA GARCÍA

"Soc Lady Molino, ballarina i coreògrafa. Estimo aquest trosset de Paral·lel que és El Molino des de petita. Passar per El Molino és per a qualsevol artista un regal que et fa la vida i que no et deixa indiferent, un somni fet realitat. Sempre seré molinera de cor".

MARCELO FERNÁNDEZ

"Treballo a control de gestió. Participar en aquesta nova fase d'El Molino és apassionant. Des de la gestió administrativa i financera, he posat el meu granet de sorra en l'objectiu comú de fer més gran encara aquest teatre únic i tan vinculat a la ciutat de Barcelona".

MARISA APARICIO

"Soc membre de la FEM (Fundació El Molino), que va néixer per desenvolupar el teixit social de la zona i impulsar activitats amb les associacions de veïns i comerciants. Miro d'ajudar a aconseguir els objectius des de la meua experiència en el món associatiu".

GERARD TRIVES GUARDIOLA

COORDINADOR GENERAL DEL CLUB ESPORTIU APA POBLE-SEC

La barriada de la Satalia és un d'aquells racons singulars i insòlits que guarda la ciutat de Barcelona. Aquest espai bucòlic i ple de cases modernistes —que corona el Poble-sec i descansa sobre la falda de Montjuïc— va ser antigament un entorn d'assentaments i edificacions rurals que depenien d'una xarxa de camins, com el Camí Antic de València o el de la Creu dels Molers. En l'actualitat, la Satalia forma part del barri del Poble-sec i és un dels últims reductes del model de ciutat jardí de Barcelona, caracteritzat per les cases unifamiliars amb hort i jardí a banda i banda i per conservar un ritme de vida tranquil que contrasta amb el bullici de la resta del barri. Una de les entitats que es troba en aquest indret és el Club Esportiu APA Poble-sec, fundat l'any 1989 per membres de les AMPA (associacions de mares i pares d'alumnes) d'escoles dels barris del Poble-sec, Sant Antoni, Zona Franca i Font de la Guatl·la al Camp Municipal la Satalia de Sants-Montjuïc. És un club de futbol sense afany de lucre amb l'objectiu de formar els nois i les noies tant en l'esport del futbol com en els valors bàsics socials i en la cultura de l'esforç. Tots els directius i tècnics hi estan implicats de manera totalment altruista i treballen únicament per vocació. És el cas de Gerard Trives, jugador de futbol, entrenador i actual coordinador general del club.

És veí del Poble-sec?

Sí, vaig néixer al Poble-sec. La meva família ha estat aquí tota la vida. Els pares ja vivien al barri i els avis també.

Què és el que més li agrada del barri?

El Poble-sec és un barri en evolució constant, un barri amb molta heterogeneïtat de cultures i de comportaments, amb una convivència bastant acceptable dintre d'aquesta diversitat. I per a mi això és el que el fa especial dins de Barcelona.

Va iniciar la seva carrera aquí al Poble-sec?

No, jo vaig fer la carrera esportiva com a jugador de futbol fora del barri perquè, quan vaig començar amb el futbol base, les opcions que hi havia aquí no s'ajustaven al perfil que buscava. Així doncs, he estat a altres clubs de la ciutat, al Sant Antoni i a l'Eixample.

Ha jugat a la Tercera Divisió.

Sí, he jugat sis temporades a la Tercera Divisió, amb el Terrassa i amb el Sant Boi; després també vaig jugar a Primera Catalana amb l'Horta i amb la UE Poble Sec.

Quan va començar la seva implicació a l'APA Poble-sec?

Quan es va iniciar la nova etapa del projecte, ara fa 8 anys. Vaig entrar com a entrenador dels juvenils i també per coordinar el futbol 7 sota la tutorització de Jordi Luengo. Ell va ser qui va iniciar el nou projecte i va presentar una remodelació del futbol base. A partir d'aquí, el club va anar un pas mes enllà i es va professionalitzar, tot adoptant un únic sistema de joc per a tots els equips i incorporant un conjunt de coordinadors i entrenadors, entre els quals jo mateix.

Actualment vostè n'és el coordinador general.

Sí, des de fa 4 temporades estic al càrrec de la coordinació, dedicat de ple al projecte amb l'objectiu de donar-li continuïtat.

Què és el que defineix aquest club?

Nosaltres som un club esportiu dedicat al futbol i el nostre camp és el de la Satalia. Som una entitat esportiva sense afany de lucre que està orientada a l'ensenyament del futbol a joves i busquem sempre que hi hagi una progressió en els processos d'aprenentatge, no només de l'aprenentatge del futbol sinó dels valors que envolten l'esport, sobretot l'esport col·lectiu.

Quines edats hi juguen? També hi ha secció femenina?

Tenim jugadors des dels 5 anys fins al primer equip, que tenen uns 30 anys. Pel que fa a la secció femenina, la vam tenir i hem fet molts esforços per mantenir-la. Però aquesta temporada, per exemple, no ha sorgit la secció femenina amateur. Tenim nenes al club, des dels 5 anys fins als 14. Agafem nenes i nens, ja que són equips mixtos. No fem cap diferenciació, estem totalment oberts. De fet, tenim noies jugant i d'altres que han marxat d'aquí a altres equips. Però les instal·lacions no són prou grans per donar cabuda a equips de futbol base integrat només per nenes. A més, no és

Accés al Club Esportiu APA Poble-sec.

el que busquem, nosaltres creiem que els equips mixtos són molt bons en l'àmbit esportiu i social, tant per als nens com per a les nenes.

La multiculturalitat del barri es veu reflectida al club?

Sí, i tant! Nosaltres no fem captació de nivell fins als 15 anys, que és categoria cadet; per tant, tots els nens i nenes que venen a jugar al futbol són acceptats. La diversitat del Poble-sec també es veu reflectida aquí.

En aquest sentit, opina que el club ajuda a la integració?

Considero que sí. Evidentment, els estatuts del club ja marquen com una finalitat de l'entitat ser un club socialitzador. En canvi, a títol esportiu, quan vaig començar no teníem gaire previst aquest tema, però la realitat que ens vam trobar va ser aquesta. Aquí ajuntem gent de tot arreu, gent que no s'ajuntaria probablement mai al barri, però que es troba aquí, on comparteix vestuari i amistats. Jugar junts fa que tinguin una relació de pertinença al club que fomenta una convivència sana, i per al barri és un aspecte molt important.

Llavors la implicació amb el barri és molt rellevant.

És clar, és una relació amb més de 300 famílies del Poble-sec. Vertebrarem gran part de l'estructura social del Poble-sec, des de nens de 5 anys fins a gent que ja té negocis.

I quina és la relació amb les escoles del barri?

Tenim una relació molt estreta amb les escoles, ja que tenim el punt en comú d'educar. Les hem convidat a venir a jugar i preparem diferents jornades, com el Mundialet, que fem tots els divendres i que està orientat als més petits, de 5 a 10 anys. Es tracta d'una competició interna a la qual convidem totes les escoles que vulguin participar-hi. A més, moltes escoles i instituts ens truquen perquè els seus alumnes facin pràctiques esportives aquí, i també ens truquen tutors i tutors que tenen preocupacions per alguns alumnes i volen veure com els va aquí.

A la presentació de l'APA Poble-sec es diu que tots els directius i tècnics estan implicats de manera totalment altruista i que treballen únicament per vocació.

Sí, aquí som tots voluntaris. La feina de tots els entrenadors és voluntària, així com la feina de la junta. Malgrat això, jo em dedico exclusivament al club.

I quina és la seva motivació?

La meva motivació és que em dedico al que m'apassiona des de petit, el futbol, que és el que em mou, però ara des d'una altra perspectiva. Segueixo sentint les necessitats de jugar i de ser jugador; de fet, jugo al primer equip de l'APA, però va haver-hi un moment a la meua vida que vaig voler fer un clic i vaig considerar que dedicar-me a la formació era molt interessant. I bé, ara que he passat a ocupar-me també de la gestió del club m'estic trobant que el projecte ha crescut molt i que cal molta dedicació per garantir-ne la permanència. La motivació és aquesta: participar en un projecte que està íntimament relacionat amb el futbol i que, a més, és del barri on visc i he crescut. En aquest sentit, el vincle emocional és molt fort perquè el projecte es desenvolupa al barri i en forma part. I no només això, és un projecte inclusiu i educador. Aquí tothom es pot sentir partícip del barri i del club, malgrat les dificultats que pugui haver-hi.

Per acabar, és família del Pep Guardiola?

No, almenys que jo sàpiga, però compartim el cognom i la passió pel futbol.

**VÍCTOR
CARBONELL**

“Soc l’encarregat de comunicació i tecnologia. Fa 8 anys vam capgirar l’àrea d’Internet amb un nou web, presència a les xarxes i vam passar de 5 equips a més de 20 amb 300 jugadors. És més fàcil captar gent a les noves plataformes que a través de cartells, com es feia antigament”.

MANEL TORT

“Soc el president de l’Associació de Comerciants del Poble-sec i el Paral·lel i pare d’un jugador. Quan el carrer Blai es va fer de vianants, la restauració va fer un canvi. És el punt fort del barri, però ara s’obren nous negocis de gent jove que ofereix comerç de proximitat, modernitzat i més personalitzat”.

JOAN MUNT

“He nascut i treballat al barri. Ara soc el president de l’APA Poble-sec. Clubs com aquest fan integració amb la gent novvin-guda, que representa un 30% dels jugadors. Nosaltres tenim un 85% de la gent que és de sempre, comencen de petits i els allarguem la vida esportiva”.

**JUAN ANTONIO
PÉREZ**

“Soc delegat. Quan va néixer el meu fill el vaig apuntar gràcies a un amic de la família, un dels fundadors del club, Antonio Crespo. Sempre m’han tractat bé, fa 14 anys que hi soc i estic molt content, tant que crec que el dia que marxi segur que ploraran”.

VICENÇ MARTÍNEZ

“Vaig fundar el club el 1989 per fer jugar al futbol nens del barri a un preu molt mòdic i a través de les APAS. El iniciis van ser bonics però durs. El que més ens va costar va ser començar el campionat al camp de la Satalia. Ens negaven l’entrada, però gràcies al districte vam aconseguir-ho”.

**JOAN ANTONI
MUNT**

“Soc preparador físic i vinc aquí des dels 6 anys. L’important és fer pinya amb la família que escollim. Aquí he passat moltes coses. Hi ha nens que coneixes des de petits i hi fas un vincle. A vegades s’ha de fer una mica de psicologia, d’entrenador de la vida”.

JOSEP M. SOLER

“Soc vocal del club des del 2001. Aquest és un club de barri, modest, però una bona manera que els nens no estiguin pel carrer i puguin fer esport. Aquí he trobat molta amistat. El repte de futur és mantenir el futbol base”.

LORENZO CAMPO

“Soc vicepresident del club. De petit vaig portar el meu fill perquè era el club del barri i un bon dia vaig decidir implicar-m’hi i estic molt a gust aquí. Portem molts anys junts. Ara tenim gent entrenant que està especialitzada. Hem evolucionat sense perdre la filosofia del principi”.

JOAN COSTA MAYORAL

MEMBRE DE CAN BATLLÓ; FORMA PART DE LES COMISSIONS
DE SECRETARIA I D'ACTIVITATS

L'antiga fàbrica Can Batlló

La Bordeta és un barri fronterer del districte de Sants-Montjuïc situat entre Sants i Santa Eulàlia. Va néixer al voltant de la carretera de Barcelona a Sant Boi de Llobregat i, durant el segle XIX, la seva fesomia agrària va experimentar la transformació pròpia de la industrialització, que va provocar que moltes famílies treballadores deixessin el camp per la indústria. La gran fàbrica tèxtil de Can Batlló, inaugurada el 1880, va marcar completament el desenvolupament del barri i, juntament amb altres fàbriques com la Cooperativa Vidriera, els tallers de la Hispano-Suïssa d'Automòbils o la fàbrica de motos OSSA, va ocasionar que la Bordeta, amb Sants i Hostafrancs, esdevingués un dels nuclis fabrils més importants de Barcelona. Avui en dia Can Batlló continua sent un emblema del barri. Guanyat per als veïns després de més de 35 anys de reivindicacions, aquest recinte industrial ha passat a ser el gran espai d'equipaments de la Bordeta. Joan Costa ha estat implicat en aquesta lluita veïnal des que es va crear la plataforma "Can Batlló és pel barri" i actualment forma part de les comissions de Secretaria i d'Activitats. Motivat des de jove per l'associacionisme, el Joan ha participat en moltes reivindicacions, tant de Sants com de la Bordeta: en aquest sentit, la seva trajectòria permet una narració exhaustiva de la història més recent d'aquest barri. "A l'adolescència el meu *hobby* era la muntanya, vaig ser escolta durant molts anys. Després, quan em vaig posar a estudiar Sociologia, vaig entrar a formar part dels comitès d'estudiants. Ja amb fills vaig participar a AMPAs i als consells escolars i, una vegada van acabar l'institut, em vaig implicar de ple en les reivindicacions veïnals, que aquí n'hi ha hagut moltes i de molt grosses. De fet, la de Can Batlló va trigar molts anys a passar a primera línia", explica el Joan. L'antic recinte fabril es va declarar com a zona verda i d'equipaments amb el Pla General Metropolità del 76, però la transformació no es va dur a terme, fet que va provocar les primeres mobilitzacions socials. "Malgrat la

resolució del PGM del 76, l'Ajuntament no va expropiar Can Batlló i l'espai va entrar en un limbe, perquè en aquella època, i des de meitat dels anys seixanta —quan l'activitat de la fàbrica va cessar per la crisi del tèxtil a Catalunya—, els propietaris, els Muñoz Ramonet, llogaven els diferents espais a empreses. Can Batlló s'havia convertit en una ciutat d'oficis que acollia més de 300 empreses. Aquest va ser un dels motius pel qual la lluita per Can Batlló no va passar a primer pla, ja que sabíem que moltes d'aquestes empreses tancarien si les feien fora del recinte. D'altra banda, en aquell moment eren moltes les reivindicacions que teníem aquí, com per exemple l'Espanya Industrial, on s'havien de fer pisos i, finalment, es va aconseguir un parc; la plaça de Sants, que havia de ser un "escalètric" i va acabar sent realment una plaça; o el Vapor Vell, avui Escola Barrufet, la biblioteca del mateix nom i les Cotxeres, que va ser cedida al barri com a centre cívic. Així que, en aquest context, Can Batlló sempre era l'última reivindicació", afirma el Joan, que afegeix que "el teixit anava movent-se en el temps d'una manera natural. Quan acabava una reivindicació, en començava una altra". El primer pas que es va dur a terme de cara a la reivindicació de Can Batlló va ser informar les empreses. "Cap a l'any 2000, es va començar a parlar amb les empreses, per explicar que tenien dret a ser reallotjades i compensades. Les vam motivar a moure's i moltes ho van aconseguir. L'any 2006, quan moltes de les empreses de Can Batlló ja estaven reubicades, la família Muñoz Ramonet va fer una proposta immobiliària de pisos de luxe. Quan els veïns ens en vam assabentar, ens vam mobilitzar i vam entrar en negociacions. Vam aconseguir refer la proposta i es va acordar la construcció de 900 pisos per part dels propietaris a canvi de zones verdes i 400 habitatges socials. D'aquesta manera, recuperàvem gran part de la proposta del 76, però no es va iniciar res".

11 de juny de 2011

El 2009 els veïns de la Bordeta van crear la plataforma "Can Batlló és pel barri". "Passaven els anys i no s'havia mogut fitxa i la Bordeta continuava sense equipaments, així que el 2009, ja organitzats, vam demanar una reunió amb l'Ajuntament per exigir un calendari. Ens van dir que les obres començarien a finals del 2010 i, com ho vèiem poc realista, els vam donar mig any més amb una condició: si Can Batlló no estava obert a la primavera del 2011, el veïnat entraria i ocuparia l'espai. Així va ser com va començar la nostra campanya a dos anys vista, la campanya del tic-tac, que està representada als anagrames de Can Batlló: una fàbrica, la xemeneia amb un fum que es converteix en un puny, com a símbol de lluita, i les paraules 'tic

Can Batlló.

tac', que per a nosaltres simbolitzaven el compte enrere", explica el Joan. Quan els veïns van començar aquesta campanya, la plataforma tenia uns 20 voluntaris, que en poc temps van passar a ser més de 250 persones organitzades. "Del 2009 al 2011, ens vam dedicar a fer actes a les places, tallers divulgatius, etc., amb el *leit motiv* del compte enrere i sota el lema 'Volem Can Batlló ja!'. Quan faltaven 100 dies per a la nostra 'ocupació', tots els partits polítics van començar a reaccionar. Ens trucaven al Centre Social per dir-nos que teníem raó, però que fer una ocupació quedava molt malament. Per la seva banda, algun polític ens deia que, si l'ocupàvem, això es podria convertir en Christiania, el barri de Copenhagen, i que vindrien tots els ocupes d'Europa. Però nosaltres ho teníem tot preparat per entrar a Can Batlló l'11 de juny de 2011", explica el Joan. Cinc dies abans de la data, la plataforma va rebre la trucada dels advocats de la família Muñoz Ramonet. "El dia 11 era dissabte i el dilluns anterior ens van trucar per reunir-nos dimarts. La proposta que ens van fer va ser la següent: els propietaris cedien un espai a l'Ajuntament i aquest ens en cedia una part

als veïns. La idea no ens va desagradar perquè significava posar un peu allà dins. Ho vam parlar en assemblea i tothom ho va acceptar. El dia 9 es va signar el document que nosaltres havíem redactat i, a l'endemà, teníem les claus. Vam entrar l'11 de juny, com estava previst, i ho vam fer amb una gran festa amb cercaviles, castellers, diables, concerts... Van participar-hi unes 2.000 persones i, durant tres dies, es van fer més de 100 actuacions. Aquell 11 de juny de 2011 no l'oblidarem mai, quan a les 12 h el barri entrava al recinte mentre les campanes de Sant Medir començaven a repicar”.

Can Batlló ja és del barri!

D'aquella entrada triomfal, que va significar l'èxit d'un barri, han passat 6 anys, durant els quals el projecte s'ha consolidat com una entitat socio-cultural de referència, tant de la Bordeta com de tot el districte de Sants-Montjuïc. “Han passat ja 6 anys i això ha evolucionat molt. Ara tenim molts espais i desenvolupem un gran nombre d'activitats, però la primera feina que vam fer, lògicament, va ser escombrar, netejar i treure trastos. Mentre anàvem polint la part física, vam anar fent assemblees per definir què volíem que fos Can Batlló. En aquestes assemblees vam decidir els nostres pilars fonamentals: Can Batlló és un espai veïnal, públic i autogestionat. Som nosaltres els que decidim què hem de fer, com ho hem de fer i quan ho hem de fer”, explica el Joan. El mes següent de la cessió s'inaugurava a Can Batlló la primera biblioteca de la Bordeta. “Els primers espais que ens van cedir van ser els que actualment acullen l'auditori i la biblioteca. Tot el que hem anat aconseguint és fruit de molta feina i de molts esforços. Actualment formem Can Batlló unes 350 persones, de totes les edats. En aquest sentit, la característica més singular i que més ens agrada és que és un espai intergeneracional. A més, aquí funciona tot a base de voluntariat. De les més de 300 persones que fem coses aquí, alguns venim del moviment veïnal, altres del llibertari, de sindicats, alguna gent de la parròquia i molta, molta gent ve de casa seva. El denominador comú és la consciència social”.

JOSÉ CANET

"Visc a Sants des de fa 4 mesos. És un barri tranquil, només el coneixia per les seves festes, però el millor que té és que és com un poble. Al barri m'agrada fer vida, anar al gimnàs a fer esport i a la piscina del CEM La Bordeta. M'agrada que sigui un barri cooperativista".

LALI DAVÍ

"Soc sòcia de la cooperativa d'arquitectes Lacol. Per a mi Can Batlló és un territori conquerit des del barri, una oportunitat per assajar, experimentar i investigar noves formes de relacionar-nos, construir projectes col·lectivament i proposar una altra manera d'habitar i viure la ciutat".

JOSEP MARIA DOMINGO

"Soc president del Centre Social de Sants. Veu passar generacions i ara nets de companys de lluita també estan al moviment associatiu. La reivindicació de Can Batlló ve del 1976, però el 2005, amb la primera tancada a Sant Medir, van començar les negociacions".

ARTUR BIAL

"Formo part del grup de recerca històrica de Sants, Hostafrancs i la Bordeta. Hem publicat els llibres *Inventari de Can Batlló* i *Del somni al silenci*. També fem buidatge del Registre Civil per refer genealogies de les famílies de Sants. La Bordeta ha passat de pagesia a zona obrera i ara a ciutat dormitori".

CARLES BAIGES

"Soc arquitecte i sociòleg. Vaig començar a implicar-me en les lluites de barri el 2009 pel meu projecte de final de carrera, dedicat a la recuperació de la Lleialtat Santsenca. Va ser molt emocionant entrar-hi 7 anys després amb una reforma que respecta l'ànima de l'antiga cooperativa".

HERNÁN CÓRDOBA

"Treballo a la cooperativa La Ciutat Invisible. Vaig participar en les prèvies a l'ocupació de Can Batlló i del Bloc 11 i, d'ençà, hi he estat col·laborant, primer en el procés participatiu del pla d'usos i projecte per al recinte i després a la comissió d'economia, aportant des del cooperativisme i l'economia social".

TONI CONTIJOCH

"Soc membre de l'associació Conèixer Història. Fem rutes per espais d'història i memòria de la Barcelona del segle XX, com la de Sants-Montjuïc, on un punt és la parròquia de Sant Medir, on el 1964 es va crear Comissions Obreres i es va reconstituir la CNT a Catalunya".

JOAN LAPORTA

"Soc president de l'Aula Oberta a la Bordeta, un espai de formació del barri. Cada dilluns a les 18 h es programa una conferència a la nostra seu, al carrer Constitució, 17. Quasi cada setmana fem activitats, com teatre, exposicions, òpera o visites culturals, obertes a tothom".

JOSEP M. VILARRUBIA-ESTRANY

HISTORIADOR ESPECIALISTA EN LA TOPONÍMIA DELS CARRERS DE BARCELONA

Hostafrancs va ser, ja des de la seva fundació a mitjans del segle XIX, un barri de serveis que oferia casa a les famílies treballadores que arribaven a la zona atretes per la puixança industrial de Sants, especialment del vapor de l'Espanya Industrial, i de Barcelona. Un altre atractiu era la concentració elevada de serveis comercials que s'emplaçaven a la Creu Coberta, al tram inicial de la carretera que menava al pont de Molins de Rei. Els rebesavis de Josep M. Vilarrubia-Estrany van arribar al barri en aquest context. Besnet del patataire d'Hostafrancs, el Josep Maria es va interessar, des de ben petit, per la història dels carrers. Amb 32 obres publicades i una col·lecció de més de 17.000 llibres, entre els quals 600 guies de Barcelona, és actualment un dels grans especialistes en la toponímia dels carrers de la ciutat.

Quan va arribar la seva família a Hostafrancs?

Els meus rebesavis van arribar-hi al segle XIX, quan va acabar la guerra carlina. Eren carlins i naturals de Borriol, un poble de Castelló. A Hostafrancs, hi havia molta gent del País Valencià, sobretot de la zona de Castelló, ja que allà hi havia moltes fàbriques de ceràmica i de porcellana i la gent que tenia experiència en el sector venia i trobava feina a les bòbiles. Tot i així, els meus rebesavis van venir perquè els havien expulsat per motius polítics. En aquella època, aquesta zona formava part del municipi de Santa Maria de Sants.

Aquests rebesavis eren de part de mare o de pare?

De part de mare. El meu pare va néixer a Vic, però quan es van casar es van instal·lar aquí. Jo ja vaig néixer a Hostafrancs, el 12 d'abril de 1957.

A quin carrer vivien?

Nosaltres vivíem al carrer Consell de Cent, que és un carrer de l'Eixample, però el seu primer tram va més enllà del carrer Tarragona i agafa

Carrer de Sants.

Hostafrancs. Vivíem a casa dels meus avis; vaig tenir una relació molt bona amb la meva àvia.

Com recorda la seva infantesa i joventut al barri?

De petit no vaig tenir molta relació amb el barri perquè anava a una escola a Barcelona, però de jove ja em van venir les inquietuds històriques i reivindicatives, i em vaig involucrar de ple amb entitats tant d'Hostafrancs com de Sants i la Bordeta. Recordo que em vaig implicar de valent a l'Associació de Veïns d'Hostafrancs per reivindicar plans de millora per al barri, i també vaig entrar en contacte amb altres entitats de Sants, com l'Associació de Veïns i Comerciants del Triangle de Sants i el Centre Catòlic, l'entitat més antiga de Sants.

I quan va començar el seu interès per la història dels carrers?

De molt petit, quan la meva àvia m'acompanyava a l'escola! Ella m'explicava moltes coses sobre els carrers i sobre els barris. Les seves històries em van despertar molta curiositat per l'entorn. En aquella època començava a llegir i em quedava molt parat quan l'àvia em parlava, per exemple, del carrer del Gall i jo llegia carrer Moianès. És clar, ella va néixer el 1914 i em parlava de carrers que en ple franquisme ja no existien. A mi, em va sorprendre molt tot allò. I així va ser com em vaig interessar pel tema.

I el primer que va fer va ser comprar una guia de la ciutat.

Exacte. Abans del 1977 em vaig comprar la primera guia —actualment en tinc unes 600 de la ciutat de Barcelona—, en la qual vaig trobar noms de carrers que lligaven amb el que deia la meva àvia.

Vostè va estudiar història?

No, jo vaig estudiar perit mercantil i ciències socials. Quan vaig acabar la universitat, em vaig posar a treballar a l'empresa familiar, un taller de metal·lúrgia que teníem a Hostafrancs; portava l'oficina. Vaig decidir que no volia estudiar Història perquè sabia que allò que m'interessava no entrava dins del programa universitari. A la carrera estudiaves els grecs i els romans, però no estudiaves el que havia passat a Empúries, per exemple. El que a mi m'interessava era la història local, la més propera.

L'any 1978 va publicar el seu primer llibre.

Sí, sobre la història dels carrers d'Hostafrancs. Tenia 21 anys i el vaig publicar pel meu compte. A partir d'aquí, vaig començar a escriure llibres sobre els noms dels carrers. En aquella època em dedicava a la toponímia íntegrament, però després ja vaig escriure sobre altres coses, sempre relacionades amb Barcelona i Catalunya. En total, tinc 32 llibres publicats, la majoria sobre història local, però també d'història general de Barcelona i tres d'història de Catalunya. He compaginat la feina al capdavant de l'oficina del taller amb aquesta passió per la història. A més d'escriure he donat classes d'història de Catalunya, organitzades per la Generalitat i adreçades a les entitats de cada barri. El que les feia particulars, que agradava molt als alumnes, era que a més del temari general em preparava la història local de cada barri. Així, per exemple, si anava a Horta, els explicava la història d'Horta. D'altra banda, també he fet de guia, actualment tinc més de 300 rutes guiades per la ciutat, i he participat en congressos.

Ens pot explicar la història d'alguns dels carrers d'aquí?

A Sants hi havia un carrer que s'anomenava Llibertat, però en un moment determinat se li va canviar el nom per carrer Autonomia, sense especificar-la. Ara sabem que es referia a l'autonomia de Cuba. Després de la guerra i amb el nou règim, des de l'Ajuntament de la ciutat es van mirar amb lupa tots els noms dels carrers. Va ser llavors quan el carrer va tornar a canviar de nom perquè... com podia ser que un carrer s'anomenés Autonomia sota el franquisme? Li van posar carrer de la Unitat. Finalment, en el període de la Transició, es va restablir el nom d'Autonomia. Una altra història és la del carrer Isabel II que, després del destronament de la reina, va passar a ser el carrer Riego. Rafael del Riego va ser un militar que es va aixecar contra Ferran VII. Tot i així, es diu que antigament s'hi feia un mercat on hi havia unes mànegues amb aigua que regaven el carrer. La qüestió és que quan va acabar la Guerra Civil, i com que Riego havia sigut un liberal, van tornar a canviar el nom del carrer per Zumarracalegui, que era carlista. La gent del barri deia carrer Simelacarrego. Actualment, torna a ser el carrer Riego.

El nom d'Hostafrancs també té la seva història, oi?

I tant, com tot. Cap al 1839, Joan Corrades, un carreter d'Hostafrancs de Sió (la Segarra) va comprar uns terrenys prop de la Creu Coberta i, com que era un lloc de pas, va aixecar-hi un hostel. A la porta de l'hostal, hi posava Ca l'Hostafrancs, en honor a l'origen del propietari.

Josep Maria, quants llibres formen la seva biblioteca?

A casa meva tinc més de 17.000 llibres, dels quals uns 3.500 són de Barcelona, i d'aquests 600 són guies. Crec que la meva col·lecció de guies de la ciutat és la més gran que existeix. La guia més antiga data del 1769 i és molt important perquè, fins al cap d'un any, no va haver-hi plaques als carrers, tenien noms, però no plaques.

Per últim, quins són els motius per dedicar-se a l'estudi dels carrers?

El que a mi m'interessa és esbrinar per què canvien els noms dels carrers. Tot plegat, estudiar aquesta transformació ens permet seguir l'evolució política i històrica, ja que és evident que els canvis en la toponímia d'una ciutat van lligats als canvis polítics. Recordo que en una presentació d'un dels meus llibres, a Gràcia, l'arxiver del barri em va introduir dient: "El Josep Maria, que persegueix els carrers". I jo pensava dins meu: "No, no, jo no persegueixo els carrers, sinó els noms dels carrers!".

JOAQUIM MARIA MANYALICH

"Amb una trentena de llibres publicats, l'historiador Josep M. Vilarrúbia-Estrany ha tractat els esdeveniments del nostre país amb rigor i saviesa. Des de l'AVCI El Triangle de Sants, que tinc l'honor de presidir, li agraïm molt la seva dedicació a Sants-Montjuïc".

JULIÁN FIGUERES

"Soc director de la biblioteca Vapor Vell. La seva història és significativa per al barri. Va ser una fàbrica tèxtil erigida per Joan Güell, la primera de vapor de Barcelona, després va ser seu d'artistes, del Club Natació Mediterrani... Finalment, l'Estat la va expropiar i els veïns van decidir el seu ús públic".

RAÚL JAVIER ARIAS

"Faig vida al barri. Em moc per l'estació i pel carrer de Sants i vinc a recollir els nens a l'Escola Barrufet. El que m'agrada és que tenen un model educatiu diferent. Miren les aptituds dels nens i les fomenten. És un barri que en l'àmbit musical també té moltes opcions".

GERARDO SANTOS

"Fa 4 anys que visc a Sants i faig molta vida al barri. Compro a les botigues, vaig als bars, surto a fer un passeig i acabo xerrant amb el fruïter o amb l'amo de la botiga de queviures. Valoro la tranquil·litat, el sentiment de barri i la proximitat al centre i a l'Hospitalet, on viuen els pares".

MOHAMED BEN AYAD

"Soc veí del barri. La meua afició és el rap i aquí em reuneixo amb els amics a les trobades de rap micròfon lliure que s'organitzen a la plaça de Sants i al parc de l'Espanya Industrial. M'agrada molt Sants perquè té molt d'ambient".

FRANCESC GARCIA

"Soc la quarta generació de propietaris de la Rellotgeria Roé. De petit venia a jugar i ja em fixava en el que volia la gent i aprenia l'ofici. Els clients del barri venen aquí de pares a fills i busquen un lloc de confiança on no et donin gat per llebre".

JORDI ROCA

"Hostafrancs va néixer i créixer als marges de Barcelona per acollir malalts i obrers. Aviat va desenvolupar una identitat local cohesionada al voltant de les pràctiques socials dels orfeons, ateneus, col·les i festes populars, basada en la devoció religiosa, el catalanisme i l'obrerisme".

ISABEL MORELL

"Soc la gerent dinamitzadora de l'Associació de Comerciants de Creu Coberta. A l'abril fem la mostra de comerç, que és conjunta amb totes les associacions comercials de Sants, les jornades de romanç, la fira medieval i la de Nadal, on també posem els llums".

JULIO BAÑOS I SORIA

ACTIVISTA VEÏNAL, CRONISTA I TRESORER DE LA FUNDACIÓ PACO CANDEL

El Prat Vermell era el nom que rebien els camps del sector baix de la Marina de Sants on, durant anys, hi va haver instal·lada una fàbrica d'indianes. Se l'anomenava així perquè, una vegada tenyides, les robes es posaven a assecar sobre la terra, la qual adquiria un color rogenc. Can Tunis va ser un dels barris, juntament amb Eduard Aunós, que es van formar a la zona, i el seu naixement va anar en paral·lel al procés d'industrialització de finals del segle XIX. A partir del 1920, amb la modificació dels terrenys per establir el Consorci del Puerto Franco de Barcelona, el barri va començar a experimentar grans transformacions que acabarien per fer-lo desaparèixer. Julio Baños va néixer l'any 1935 a Can Tunis. Els seus pares tenien un estanc que van perdre durant la Guerra Civil i, igual que els altres veïns, van ser víctimes de les expropiacions que va sofrir el barri. Aquests fets van marcar la vida de Baños, que va lluitar per la millora veïnal en els últims anys del franquisme, quan era dirigent de l'Associació de Veïns del Port. També va presidir la Mutualitat de la Pegaso de Barcelona i va ser un dels fundadors de l'Arxiu Històric de la Marina, reconvertit posteriorment en el Centre de Documentació Històrica de Montjuïc-la Marina.

Actualment, és membre del Patronat de la Fundació Paco Candel i presideix l'associació Amics del Centre de Documentació Històrica de Montjuïc-la Marina.

Els seus pares van arribar de Saragossa i es van instal·lar a Can Tunis. Vostè va néixer aquí?

Sí, jo vaig néixer l'any 1935 al desaparegut barri de Can Tunis. Els pares eren els propietaris de l'estanc de tabac que hi havia allà. Ells venien de Tarazona, un municipi de la província de Saragossa.

I com recorda el barri?

El barri era meravellós. La platja de Can Tunis era una extensió de sorra verge que tenia herbes pròpies, escarabats piloters i animalons que vivien entre els canyars i les dunes. Recordo a l'estiu quan la platja s'omplia de famílies que hi anaven a passar el dia. També teníem les diferents barriades de pescadors: les Casetes d'en Grasses o el carrer Balneari, l'Arsenal, el Tiro de Pichón, la Guitarra i Cal Patirem. Totes aquestes famílies tenien les barques a la platja i vivien del que pescaven. A més a més, la zona estava envoltada de camps verds plens de tot tipus d'hortalisses. Aquests camps es trobaven a 200 metres del mar. Aquesta zona de camps abastava la zona que avui ocupa el polígon industrial i Can Tunis estava on avui trobem l'ampliació del port de Barcelona.

Hi havia comerç?

Sí, molt. Nosaltres teníem l'estanc, però va desaparèixer a la guerra. Com van bombardejar diverses vegades la Campsa, hi havia bombes que queden fora i una va caure al principi del carrer del Port, on nosaltres teníem l'estanc. Així que va quedar tot arrasat.

Ens pot explicar com ha quedat dividida actualment tota aquesta zona, que històricament formava la Marina de Sants?

Aquesta zona ha quedat dividida en dos grans barris: el de la Marina de Port, que agafa des de la Gran Via fins al carrer Foc —incloent-hi els barris de Port, Sant Cristòfol, Estrelles Altes, Foment, Polvorí, Can Clos, Plus Ultra i la Vinya— i acaba al cementiri; i la Marina del Prat Vermell, que anirà des del carrer Foc i agafarà la barriada actual de Cases Barates i Santiveri. I parlo en futur perquè és un barri que s'està fent. Ara ja està urbanitzat en carrers, però encara falta construir els habitatges. S'ha previst construir uns 10.000 pisos, la meitat de protecció oficial i l'altra de renda lliure.

I el nom de Zona Franca?

Tothom a Barcelona coneixia la zona com la Zona Franca. Si et preguntaven on vivies i responies Can Tunis, al port, la gent deia: "Ah, a la Zona Franca", perquè aquí es volia fer un port franc, però per normatives europees no es va poder fer. Llavors, el que va fer el consorci va ser crear un gran polígon industrial anomenat Zona Franca, a més de cedir al port tot el tros de platja que anava de Can Tunis a la Farola del Llobregat. I així va començar la transformació del paisatge que sempre havia conegut.

Seu de la Fundació Paco Candel.

I com va evolucionar el barri?

L'any 1955 es va inaugurar la fàbrica SEAT, que va portar milers de treballadors i treballadores al barri. Es van construir prop de mil habitatges i, amb aquesta barriada, a poc a poc es va anar creant el polígon industrial. D'altra banda, a mitjans dels anys seixanta, el Consorci de la Zona Franca va expropiar finalment les masies als pagesos, n'hi havia més de 80. També durant aquells anys el Servei Municipal de Repressió del Barraquisme va real·lotjar les 400 famílies que vivien a la muntanyeta de Can Tunis, una zona de barraquetes molt ben fetes i que estava organitzada fins i tot en una cooperativa.

Vostès vivien en una barraca?

No, nosaltres vivíem en un pis, però molts amics i familiars nostres sí que vivien en barraques. Com deia, era una barriada molt ben organitzada. De fet, quan van ser desocupades, no les van enderrocar com s'acostumava a fer, sinó que en van deixar més de la meitat dretes i les van donar a famílies que vivien més precàriament a altres llocs de Barcelona, en la seva majoria d'ètnia gitana.

Sempre va viure aquí?

Bé, jo vaig viure a Can Tunis des que vaig néixer fins que va esclatar la guerra. Durant el conflicte, em vaig traslladar amb la família al barri de Sant Gervasi. Un cop va acabar la Guerra Civil, vam tornar a Can Tunis fins al 1970, quan ens van expropiar el pis per decret ministerial amb motiu de l'ampliació del port de Barcelona. Vaig viure durant dos anys al Prat de Llobregat i el 1972 em vaig instal·lar aquí, al barri de la Marina, prop del que era Can Tunis.

I és aleshores quan comença la seva implicació amb les reivindicacions veïnals.

Exacte. Quan ens van expropiar vaig estar al capdavant de l'equip coordinador de la comissió de veïns, creada per gestionar les indemnitzacions de les 230 famílies afectades. Després, quan vaig tornar a la Marina, el 1972, vaig començar a formar part de la junta directiva de l'Associació de Veïns del Port. Vaig compaginar aquestes reivindicacions veïnals amb les reivindicacions laborals: vaig participar en les assemblees de CCOO i vaig presidir la Mutualitat Pegaso. D'altra banda, en un àmbit més cultural, vaig ser un dels fundadors de l'Arxiu Històric de la Marina, que es va reconvertir en el Centre de Documentació Històrica, i vaig ser voluntari durant més de 20 anys.

I també és escriptor i membre de la Fundació Paco Candel, que està aquí a la Marina...

Sí, soc patró i tresorer de la Fundació Paco Candel i he escrit diverses obres publicades sobre la història de Barcelona i, sobretot, del meu barri.

I com s'ho fa per combinar totes aquestes facetes? Quines són les seves motivacions?

Pel que fa a les lluites socials, considero que tothom té dret a viure dignament i la manera d'aconseguir aquestes igualtats és mitjançant les reivindicacions veïnals i sindicals. Respecte a la recuperació de la memòria del barri, moltes vegades s'ha relacionat Can Tunis amb el mercat de la droga o amb una zona de barraques on la gent vivia indecentment, i res d'això és veritat. Can Tunis amaga un passat gloriós i per això vull explicar-lo. I pel que fa a la meua tasca a la Fundació Candel, doncs ve de l'estima que he sentit sempre pel Paco i de l'admiració per la seva obra. En poques paraules, soc un sentimental.

GLORIA SALVADOR

"Vaig estar a l'Arxiu de Documentació Històrica de Montjuïc-la Marina amb el Julio i ara a la ràdio La Marina, on faig un programa de sarsuela i posem les cançons que ens demanen els oients. El barri ha canviat molt a millor: s'han construït habitatges, instituts, ambulatoris... Tot gràcies a la lluita veïnal".

RAFEL VIDAL

"Ara que estic jubilat col·laboro fent fotografies i vídeos a la Fundació Paco Candel i també al diari del barri, que edita 6.000 exemplars al mes i parla de l'actualitat de la Marina. Aquí al barri sempre estem de festa: quan no hi ha un dinar, hi ha un sopar".

BLAI MARTÍ

"Vaig néixer a Can Tunis. De carrer cap a munt eren paguesos i de carrer en avall pescadors. Jo tenia un taller de cotxes on venia molta gent del barri. Tenim un bon veïnat. Tothom em coneix com 'Blai el mecànic'. La gent m'aprecia i jo els adoro. Amb el Julio ens coneixem des de sempre".

JOSEP LLUÍS VICENS

"Als anys 70 es van iniciar les festes tradicionals i vaig començar a col·laborar-hi. Més tard, ho vaig fer amb la Roda d'Espectacles, la Coordinadora d'Entitats Culturals i l'Esbart del Port. Tot el que ha estat defensar la nostra cultura, allà hi he estat. També és una manera d'integrar els veïns".

JOAN GASCUEÑA

"Quan vaig arribar de Sants a Can Clos, em vaig implicar en la Casa del Rellotge per fer una escola de música per integrar els joves d'un barri amb molta immigració, desestructurat i fràgil socioeconòmicament. Tot s'ha aconseguit a base de lluites".

FABIÁN OLIVERA

"Des del 73 estic implicat en la lluita veïnal. Aquí hi havia moltes carències. Vam aconseguir el clavegueram, que asfaltessin els carrers, que plantessin arbres, que construïssin un ambulatori a la zona dels Jardins Can Farrero. Ara estic a l'Engranatge i a la Marea Pensionista".

JOSÉ Mª PÉREZ

"Era camioner. A les estones d'espera escrivia poemes i un company em va animar a fer un llibre i ja porto quatre edicions. Hi ha molta necessitat cultural al barri. També lluito per recuperar el far i el port pel barri".

GEMMA ESCRIVÀ

"Soc directora de la Casa del Rellotge, un dels primers equipaments públics del barri que va néixer fruit de les reivindicacions veïnals. Teníem el Centre de Documentació de la Marina, on voluntaris com el Julio treballen per preservar-ne el llegat històric".

LLUÍS JOSEP MARTICELLA LORITA

SOTSPRESIDENT DE SANTS ESTABLIMENTS UNITS I DEL CENTRE CATÒLIC DE SANTS

Sants és el barri més extens i més antic del districte. Annexionat a Barcelona l'any 1897, havia estat el nucli principal de l'antic municipi de Santa Maria de Sants, que abastava la zona compresa entre el barri de Sants i els voltants del passeig de l'antiga Zona Franca, aproximadament la zona central de l'actual districte de Sants-Montjuïc, excloent-ne Montjuïc, el Poble-sec i Hostafrancs i la major part de la Zona Franca, que pertanyia a l'Hospitalet. A finals de la primera meitat del segle XIX, Sants va experimentar una forta transformació gràcies a la instal·lació al barri dels grans vapors i a la construcció de la línia ferroviària. Va ser en aquest moment quan el carrer de Sants va passar a allotjar molts establiments comercials. D'altra banda, l'annexió a la ciutat va suposar un augment de l'activitat comercial del carrer fins a convertir-lo en el seu carrer major i en l'eix comercial més llarg d'Europa. Lluís Josep Marticella és l'actual sotspresident de l'associació de comerciants Sants Establiments Units, una entitat molt arrelada al barri i que agrupa la majoria dels establiments del carrer de Sants. Botiguer de tota la vida, veí compromès i molt imaginatiu, Marticella també ocupa la vicepresidència del Centre Catòlic de Sants, l'entitat cultural més antiga del barri.

Lluís, vostè va néixer a Sants?

Sí, al número 24 del carrer de Sants, on teníem la botiga. Com antigament es naixia a casa, i nosaltres vivíem a la rebotiga de la sastreria, doncs allà vaig néixer, a la mateixa botiga on he treballat tota la vida.

Era la Sastreria Marticella, oi?

Sí, regida en un primer moment pel meu pare, que era andorrà, i la meua mare, que era andalusa. Els pares van fundar el negoci, una sastreria a mida clàssica, l'any 1920 i l'hem mantingut fins fa 3 o 4 anys que em vaig jubilar i la vaig tancar. Així doncs, la meua família ha estat gairebé 100 anys

Carrer de Sants.

formant part del comerç de Sants, primer els pares i després la meva germana, jo i les parelles respectives. També vam tenir empleats, ja que cap a l'any 90, vam obrir una altra botiga al carrer de Sants 21, una al davant de l'altra. Era una botiga completament dedicada als vestits de cerimònia per a nuvis. La vam tenir durant 10 anys i, quan la vam tancar, en vam ampliar l'antiga i vam passar-hi tot el contingut: 130 m² de botiga. Vam ser revolucionaris.

En quin sentit?

Amb la botiga Marticella, centre del vestit, vam revolucionar el concepte de vestit tradicional de carrer per a l'home. El veníem a un preu únic i va tenir molt d'èxit. Fèiem una publicitat molt potent a la contraportada de *La Vanguardia*, gairebé cada setmana. Teníem molta clientela tots els dies, sobretot els dissabtes, perquè en aquella època, parlo dels anys setanta i vuitanta, al carrer de Sants els dissabtes s'hi havia venia molt.

És en aquella època quan comença l'activitat de Sants Establiments Units. Com es va crear l'associació?

L'associació es va crear l'any 1988 arran d'una visita que vaig rebre a la botiga d'un senyor que no coneixia i que es deia Joan Balaguer. Era el director de la sucursal de Caixa Catalunya que hi havia a Sants. Vam estar parlant sobre el barri i em va dir: "Lluís, hauríem de fer alguna cosa perquè Sants torni a ser el que era antigament, quan hi havia una associació de comerciants". A mi, i a molts altres botiguers de tota la vida, ens va semblar una idea genial i vam començar a reunir-nos per poder muntar l'associació amb gent del barri i de les botigues.

Llavors vostè n'ha format part des de l'inici.

Exacte. Jo m'hi vaig involucrar des del començament i fins ara. He estat cap de publicitat, president i vicepresident. En aquella primera època, el president era el senyor Lluís Josa. Jo portava, juntament amb altres companys, tot el tema de la publicitat. El primer que vam fer és sortir en un programa que es feia a TV3, *Amor a primera vista*, un concurs de parelles de nuvis molt popular on regalàvem un sopar espectacle. Vam preparar una gran campanya de publicitat. Estàvem a totes les cadenes de ràdio, fins i tot de televisió. L'any 1998, deu anys després d'haver creat l'entitat, vam rebre el premi de l'Ajuntament de Barcelona a la Dinamització Comercial de la Ciutat dintre dels premis *Barcelona, la millor botiga del món*. Nosaltres vam ser el primer eix comercial que vam rebre aquest premi, per tota la tasca que fèiem i la iniciativa de l'aparcament, que va ser posar la cirereta al pastís. Som el primer eix comercial a cel obert que té un aparcament propi; ens han vingut de molts llocs per veure com havíem organitzat un aparcament des d'una associació de comerciants.

I també el primer i únic eix comercial de la ciutat que va crear la Cavalcada de Nadal de Barcelona del Pare Noel. D'on venia tanta imaginació?

Bé, som l'eix comercial més llarg d'Europa, amb una longitud de 4,5 km, i d'això se'n pot treure molt. La cavalcada la vam iniciar al nostre desè aniversari, l'any 1998. És una fita que mou milers de persones al carrer, dotzenes de carrosses i on participen més de 400 persones. També tenim la Festa del Comerç del Carrer de Sants, que fem a la primavera i a la tardor, tenim titelles per als més petits i teatre. Realment no parem i sempre ho fem tot amb un objectiu: defensar i impulsar el comerç urbà i de proximitat per facilitar l'arrelament social i integrador al nostre barri.

Els jingles del carrer de Sants són famosos.

Sí, tenim uns *jingles* propis. El més conegut va ser el de “Sants, Sants, Sants, vine a comprar a Sants”. Una de les nostres padrines per excel·lència va ser la Núria Feliu. Durant molts anys la Núria ens va fer totes les falques de ràdio o els espots. De fet, ella va fer famosa una dita: “Carrer de Sants, sens dubte”. I una altra padrina va ser la Vicenteta, el personatge interpretat per l'actor Cesc Queralt, que ens acompanyava a moltes fires.

Canviant de terç, què ens pot explicar del Centre Catòlic de Sants, l'entitat més antiga del barri i de la qual vostè també és sotsresident?

El Centre Catòlic és una entitat molt arrelada a Sants des que el va fundar l'any 1878 el rector de Santa Maria de Sants juntament amb un grup de veïns. Va néixer en la línia dels centres parroquials de l'època, amb unes finalitats culturals i socials molt marcades. Els meus pares ja n'eren socis i em portaven a veure teatre i sarsueles quan era petit. Després, em vaig fer càrrec de la secció de cinema. M'ocupava del lloguer de les pel·lícules, de la programació, etc. També vaig portar el tema de la publicitat, però vaig deixar aquestes tasques quan vam començar amb l'associació de comerciants.

Què és el que destacaria de l'actualitat de l'entitat?

Bé, en destacaria el teatre. Tenim una sala amb unes 280 localitats on es fa teatre cada setmana, o bé produccions pròpies —tenim 4 companyies amb 4 directors—, o bé de companyies de fora que ens lloguen la sala. També ens la lloguen altres entitats del barri, com l'Orfeo de Sants per fer concerts. A part de la sala, que és professional, tenim l'escola infantil de teatre, iniciada per la Meritxell Ané, actriu d'aquí de Sants. L'escola té més de 80 nens, que són la llavor del centre.

Per acabar, què és el que el mou a participar tant al barri?

Bé, és senzill, he estat tota la vida a Sants. Als 18 anys ja treballava a la botiga, un comerç que ha viscut gràcies al barri i la seva gent. Poder fer aquest retorn a la societat era quasi una obligació. He tingut l'oportunitat de fer-ho a través d'aquestes dues entitats i ho he fet.

JAUME CASTAÑÉ

"Soc president del Centre Catòlic de Sants. L'any vinent farem 140 anys al barri. Som una entitat lúdica i cultural, amb 330 socis. Tenim una escola de teatre amb 88 alumnes, fem ball, cant coral i tenis de taula com a única entitat federada del districte".

Mª ÁNGELES GONZÁLEZ

"Sants és un barri molt animat. Està molt ben comunicat, sobretot amb el carrer de Sants, on pots trobar de tot i pots passejar fins a la plaça d'Espanya o fins a Collblanc. Hi ha un teixit associatiu important i també té el centre cívic de Cotxeres o l'Orfeó".

JOAN GALIMANY

"Soc fill de la Teresa i el Josep, que van fundar la pastisseria Kessler el 1950. Recordo quan de petit jugava amb la farina. El negoci ha canviat molt, ens hem adaptat als nous temps, però n'hem conservat la façana. El Carles Vallès va pujar 35 kg dels nostres panellets a l'Everest".

JOAN BERNÀ

"He estat 13 anys a Sants 3 Ràdio fent programes d'esports, d'humor, de cultura i musicals. La ràdio té un component intergeneracional i una sensibilitat especial amb el que passa a Sants que m'ha fet conèixer a fons aquest barri cooperativista i compromès amb la transformació social".

JUAN ANDRÉS MARTÍNEZ

"Soc el director del Tri-angule de Sants. Fa 37 anys que organitzem festes i cercaviles. Portem 1.700 actuacions a les espatlles. La seva creadora, Eugenia Castellanos, va veure que hi havia aquesta necessitat a Sants i hem mantingut l'esperit de fer una segona família".

LLORENÇ PORXAS

"Soc la 3a generació de propietaris de la Ferreteria Porxas, fundada el 1889. Estem especialitzats en ferrament i venem tant a professionals com a gent de tota la vida. Coneixes vida i miracles de tothom, que és el millor".

MIQUEL VIVES

"La pastisseria Casa Vives té 125 anys. La 4a generació en som ara els propietaris. De petit, aquí em donaven cada dia l'esmorzar abans d'anar a l'escola i el berenar quan arribava. Estar a Sants és estar a casa".

PATRICIA HERMIDA

"Faig molta vida a la plaça d'Oscà, amb el mític Fo Bar, on he passat molts sopars arreglant el món amb els companys de facultat... Com a gran aficionada al cinema, també vaig molt als Balañá i cada any gaudeixo de les festes del barri, que tenen molt caliu".

LLUÏSA ERILL ALBAJES

PRESIDENTA DEL SECRETARIAT D'ENTITATS DE SANTS, HOSTAFRANCS I LA BORDETA
PRESIDENTA DE L'ASSOCIACIÓ D'AMICS DE LA HISTÒRIA I LES TRADICIONS
D'HOSTAFRANCS

El Secretariat, un punt en comú dels tres barris

El Secretariat d'Entitats de Sants, Hostafrancs i la Bordeta és la federació territorial d'aquests tres barris del districte de Sants-Montjuïc i agrupa unes 310 entitats de diversa tipologia. Fa més de 40 anys que va néixer arran del Congrés de Cultura Catalana celebrat el 1976 amb l'objectiu de defensar la llengua catalana, però la seva tasca ha estat molt més àmplia. Durant tots aquests anys, el Secretariat ha donat suport a reinvindicacions veïnals, com ara la recuperació de les Cotxeres de Sants per convertir-les en un centre cívic, la transformació de l'antiga fàbrica del Vapor Vell en biblioteca o la recuperació de Can Batlló. Així doncs, es pot dir que s'ha establert com un pilar fonamental de la cohesió dels tres barris. El 2017 ha rebut la medalla d'Honor de la Ciutat de Barcelona en reconeixement a la seva tasca vertebradora de la vida associativa dels barris de Sants, Hostafrancs i la Bordeta. Lluïsa Erill n'és l'actual presidenta. També ocupa la presidència de l'Associació d'Amics de la Història i les Tradicions d'Hostafrancs i treballa a l'Escola Joan Pelegrí, situada al mateix barri, on ensenya llengua i literatura catalanes a Secundària. "Vaig néixer l'any 1958 a Hostafrancs. La família del meu pare tenia un forn i la de la mare, un taller de foneria. Primer vam viure al carrer del Moianès i després ens vam mudar al carrer Vilardell. Quan jo era petita, el barri funcionava com un poble on ens coneixíem tots. Recordo que jugàvem a la plaça d'Herenni, que en aquell moment jo l'anomenava plaça del Sol. No en sé els motius, però fins que no vaig ser gran no en vaig conèixer el nom autèntic. Amb els pares participava en les festes del barri, sobretot a la Fira de les Magranes, per això considero que la meua implicació amb l'entorn va començar aquí, col·laborant en aquesta festa que se celebrava a l'octubre i consistia a vendre magranes prèviament beneïdes a l'església", explica la Lluïsa. Aquesta tradició, juntament amb d'altres, va ser recuperada per l'Associació d'Amics de la Història i les Tradici-

ons d'Hostafrancs, una entitat que va sorgir cap als anys seixanta amb l'objectiu de rescatar els costums populars que s'havien perdut amb la guerra i que avui en dia continua activa. "Les activitats que fem des de l'Associació d'Amics de la Història i les Tradicions d'Hostafrancs giren entorn de la Festa Major. Recopilem informació sobre el barri i promovem les seves tradicions. També fem l'entrega anual del Premi Hostafrancs als Valors Humans. Aquesta tasca la combino amb la feina que faig al Secretariat d'Entitats, des d'on busquem, a més del foment de la catalanitat, promoure la coordinació associativa, el treball en xarxa i la participació". El Secretariat és una plataforma de cohesió per a més de 300 entitats de tota índole i, a més, gestiona dos centres cívics i els equipaments esportius de l'Espanya Industrial i de la Bordeta. "Funcionem en tres línies: en primer lloc, tenim els serveis que oferim a les entitats per facilitar-los el funcionament ordinari i el desenvolupament dels seus objectius i activitats; en segon lloc, ens ocupem de la gestió cultural, juntament amb l'Ajuntament de Barcelona, del centre cívic Cotxeres de Sants i del centre cívic Casinet d'Hostafrancs. Amb aquesta cogestió garantim que els centres cívics estiguin oberts al veïnat i a les entitats, que ofereixin serveis i que siguin espais d'interrelació associativa i de dinamització; i, en tercer lloc, ens ocupem de la gestió de dos equipaments esportius de titularitat municipal: el de l'Espanya Industrial i el de la Bordeta", explica la Lluïsa, que considera que el Secretariat és un exponent de la complicitat entre els tres barris —Sants, Hostafrancs i la Bordeta— i que afirma que tenen tants punts en comú que per a moltes persones és difícil saber quan acaba un i comença l'altre.

Una gran diversitat d'entitats

Any rere any el Secretariat ha anat creixent, fruit del gran moviment associatiu dels barris de Sants, Hostafrancs i la Bordeta. Actualment, la federació aglutina 310 associacions de tipologia molt diversa: assistència social, veïnals, comercials, culturals, educatives, religioses, d'esport, de gent gran i de defensa dels drets cívics i socials. "Al Secretariat conviuen entitats de tot tipus. Un cop a l'any fem la Fira d'Entitats, on surten al carrer més de 100 entitats per mostrar el que es fa a cada una d'elles. Omplim el carrer de Sants des de la seu del districte fins a la plaça de Sants. No és una mostra de comerç, és una fira perquè les entitats puguin mostrar quina activitat fan i explicar-la als veïns", explica la Lluïsa. D'altra banda, hi ha les comissions de treball, creades a partir de 8 entitats. "Hi ha entitats que, per la seva estreta vinculació amb la cultura popular i

Escola Joan Pelegrí, al carrer Consell de Cent.

tradicional catalanes i per l'arrelament al territori, tenen un tractament especial i formen part intrínseca del Secretariat: són les nostres comissions de treball. En aquest grup tenim, per exemple, les aules obertes, que són espais de formació i de relació de la gent gran, els Castellers de Sants o la Comissió de Sardanes.

Taules de participació i projectes

Des del Secretariat es realitzen projectes coordinats amb altres institucions i entitats del districte. "La participació del Secretariat en projectes conjunts respon a la detecció d'oportunitats d'actuació respecte de diversos àmbits que poden trobar una eficiència més gran gràcies al treball en xarxa. Tenim diferents taules de participació, com ara la taula intercultural, la taula social i la taula de la gent gran, que treballa amb les aules obertes. D'altra banda, tenim alguns projectes molt potents, com Aprenem Compartint, una proposta que el Secretariat encapçala amb la col·laboració del districte

de Sants-Montjuïc i la Diputació de Barcelona”, explica la Lluïsa. Aprenem Compartint és una activitat educativa que es planteja com una iniciativa de caràcter preventiu i com un recurs al servei de les escoles i les famílies per millorar l’aprenentatge, les actituds i la motivació de l’alumnat amb dificultats. “El que busquem és l’apoderament dels nens i donar un cop de mà a les famílies que tenen dificultats per ajudar els fills a fer els treballs de l’escola, bé perquè no s’hi poden dedicar o simplement perquè no saben l’idioma. Es fa totes les tardes a Primària i Secundària, durant una hora i mitja, amb una monitora i dues o tres persones voluntàries que acompanyen un grup d’alumnes a l’hora de resoldre dubtes, fer deures o preparar els exàmens. A més, es treballa la consolidació de coneixements, l’autoestima i l’autonomia, es fomenta la lectura, es treballen hàbits i es proporcionen eines i tècniques d’estudi. Aquest projecte de reforç escolar el fem completament en col·laboració amb les escoles —des de les tutories o les direccions— i funciona molt bé”.

MANEL RODRÍGUEZ

"Soc el president de Lleure Cívic. Hostafrancs ha estat sempre un indret associatiu viu. Les entitats han representat les ganes dels veïns de fer coses per millorar el barri. Han estat moltes les entitats pioneres a iniciar coses que després han seguit. Això ens fa vius".

LLUÍS CALDUCH

"Soc director artístic de l'Esbart Ciutat Comtal, entitat dedicada a la conservació, promoció i difusió de la dansa popular i tradicional catalana. Tenim una gran vinculació al barri, amb activitats com el Ball de Rams d'Hostafrancs, recuperat el 1995 i que s'organitza per la Festa Major".

JORDI CLAUSELL

"Hostafrancs és un barri amb personalitat pròpia, la història i la tradició ho avalen. Des de jove he estat soci del Centre Social de Sants i ara soc secretari de l'associació de veïns. També he estat membre de l'equip de redacció de la revista *Trenc d'Alba*, de la revista *El 20...*".

PATXI MOLINAS

"Soc professor d'escacs al Casinet d'Hostafrancs, on es fan classes per a totes les edats. Som un club del barri, participem al campionat de Catalunya per equips, a campionats escolars i a un torneig de partides ràpides per les festes d'Hostafrancs, amb premi al millor jugador del barri".

ROSA AGUILER

"Vaig néixer a la plaça del Sol. El col·lectiu de gitanos d'Hostafrancs estem molt integrats al barri. M'encanta el barri: aquí he nascut, m'he casat, m'he fet gran, he casat les filles... A la Lluïsa la conec des de sempre. S'entrega molt amb nosaltres".

M. ADELA LÓPEZ

"Jo soc canària però em sento catalana. El barri em va rebre molt bé fa 22 anys. Tinc molta relació amb els veïns, tant gitanos com països. Ens ajuntem per fer activitats de diferents grups de la ciutat: els gitanos del carrer de la Cera del Raval, de Gràcia..."

MANEL GIMÉNEZ

"Estic a la FAGIC, Federació d'Associacions Gitanes de Catalunya. Els gitanos d'Hostafrancs fa 300 anys que som aquí. També vaig muntar una associació esportiva per lluitar contra l'absentisme escolar d'ètnia gitana i vam aconseguir baixar-lo".

DAVID VIGO

"Soc el president del Catalunya Escacs Club. L'entitat va néixer al barri. Hi havia diversos veïns que hi jugaven en un bar i van decidir fundar el club l'any 1975. Així es va començar a aficionar gent del barri i ara som 120 socis. Organitzem l'obert d'escacs més gran d'Espanya".

M. PILAR ROSELLÓ IBÁÑEZ

PROPIETÀRIA DE LA SASTRERÍA PLÁCIDO, CARRER DE SANTS, 290-292

El barri de Sants-Badal era en origen l'extrem més occidental de Sants. Durant molts anys, n'ha estat força deslligat per diversos factors que han condicionat la seva gènesi com a barri independent. Per la banda de ponent, ha tingut una intensa relació amb Collblanc, barri de l'Hospitalet de Llobregat amb el qual la Riera Blanca estableix una frontera molt més virtual que real. En canvi, per la banda de llevant, el pas a cel obert de la Ronda del Mig va suposar al llarg de dècades una veritable barrera per a les comunicacions amb Sants, fet que va afavorir el desenvolupament de dinàmiques diferenciades a banda i banda del gran eix viari. La consideració autònoma del barri respecte del de Sants respon, entre altres raons, a aquesta evolució històrica, tot i que avui la cobertura de la Ronda del Mig ha suposat l'eliminació d'aquella barrera, el guany d'un gran espai longitudinal per al lleure dels veïns i una millora important de la qualitat de vida urbana. Un dels punts de connexió de Sants-Badal amb el barri veí és el carrer de Sants, el gran eix comercial de Barcelona que aglutina una diversitat comercial basada en la combinació d'un comerç tradicional d'origen familiar amb un comerç innovador. Sants Establiments Units és l'associació de comerciants del carrer de Sants que, amb 4,5 km de botigues, està dividida en tres zones de gestió. La zona C pertany a Sants-Badal i comparteix amb les altres dues l'objectiu de promoure el comerç de proximitat i consolidar una bona dinamització comercial. Maria Pilar Roselló, propietària de la Sastrería Plácido, una botiga de referència que va obrir les portes a la dècada dels setanta, n'ha estat la presidenta durant molts anys.

La Sastrería Plácido data del 1970. Quina és la seva història?

Aquesta sastreria la vam muntar el meu marit, Plácido Sánchez, i jo. Ell tenia una sastreria en un pis del carrer Sugranyes. Quan ens vam casar, em vaig incorporar al negoci amb ell. Jo tenia 22 anys i el meu marit 26.

Sastreria Plácido al carrer de Sants.

L'any 1970 va sorgir l'oportunitat de muntar la botiga i no ho vam dubtar. El carrer de Sants era el més popular de tota la ciutat. Vam comprar els dos locals del número 290, que eren d'obra nova. Anys després, com que el negoci funcionava molt bé, vam comprar el local del número 292, que pertany a una finca de principis del s. XX i es va ampliar la botiga.

El sastre era el seu marit?

Sí, i jo treballava a la botiga. El meu marit era un sastre molt bo, va guanyar molts títols i diplomes arreu del món: París, Munic, Roma... Ell va néixer a Granada però va venir a Barcelona quan tenia 12 anys, i aquí a la ciutat va ser on va aprendre l'ofici. El dia 1 de gener de 2018 farà 24 anys que va morir. Va morir molt jove, amb 62 anys, però va poder gaudir dels seus quatre fills i de dos nets. Hem passat la vida aquí, a la sastreria, i sempre hem treballat junts, des dels 15 anys, quan ens vam conèixer. Amb això

vull dir que aquesta és tota la nostra història, la història de la nostra família, fonamentada en aquesta botiga.

Plácido pertanyia a la Confiança de Barcelona i en va ser membre de la junta directiva. Què implicava formar part d'aquella entitat?

La Societat de Mestres Sastres de Barcelona, la Confiança, era la principal entitat del gremi de sastres. Encara existeix. En aquells anys, el Plácido hi estava molt implicat. La Confiança era per a ell i els seus companys de professió un punt de trobada i un lloc per debatre les inquietuds i els projectes comuns.

Com era el carrer de Sants en aquella època?

Era un carrer fantàstic. Era el carrer més conegut de tot Barcelona. Hi havia una cançó que deia "Sants, Sants, Sants, el que no trobis aquí enlloc ho trobaràs." Aquí teníem tot tipus de botigues: més sastreries, sabateries, merceries, ferreteries, etc. Era fabulós. En aquella època les botigues sempre les teníem de gom a gom.

Com era la seva clientela?

Molt variada. Als anys setanta gairebé tothom feia servir el vestit de manera habitual. Fèiem molts vestits, americanes i camises a mida. Es va introduir la confecció per donar un ventall més ampli d'oferta. Venia gent del barri, però també de fora, de la resta de la ciutat i del Prat, Tarragona... El meu marit era molt conegut.

I com va anar evolucionant la botiga?

Vam haver de deixar el negoci de sastreria a mida. Abans nosaltres teníem aquí 10 persones treballant, però vam fer el canvi quan es va morir el meu marit. L'oficial era un home que tenia 62 anys com ell i ens va dir que no es veia capaç de portar-la tot sol. Llavors va ser quan vam decidir fer només confecció. Treballem amb les millors marques del mercat i amb algunes empreses fem encàrrecs especials a mida. Actualment queden molts pocs sastres perquè avui en dia tot és industrial.

Estan especialitzats en moda d'home.

Només fem moda per a homes. La nostra oferta es compon d'una línia per al dia a dia, en la qual tenim roba d'home de qualitat de tipus més informal (polos, samarretes i jerseis), però també de vestir (americanes, pantalons, corbates, etc.). I després hi ha la nostra especialitat: els vestits de cerimònia, tant per als nuvis com per als acompanyants.

Com definiria el barri de Sants-Badal en l'actualitat?

Formem part de Sants, tenim la mateixa història i les mateixes característiques. Partint d'aquí, el barri ha canviat molt. Pel que fa al comerç, s'han obert moltes sucursals de bancs on abans hi havia botigues, i això treu espai per al comerç. Abans érem una comunitat molt més familiar, però és que el comerç també era molt més familiar. Ho teníem tot aquí, al mateix carrer; jo ho comprava tot aquí, no calia sortir fora. Però ara moltes botigues han tancat, moltes s'han jubilat i els fills no han volgut seguir perquè els preus dels lloguers dels locals comercials s'han encarat una barbaritat. Han passat de valer 800 euros a valer-ne 3.000. I moltes botigues antigues no han pogut afrontar aquesta pujada. Nosaltres tenim la sort que els locals són nostres.

Quina ha estat la relació amb el barri?

Formem part des de sempre de l'Associació de Comerciants Sants Establiments Units. De fet, el meu marit Plácido Sánchez en va ser un dels fundadors. Va aconseguir que els llums de Nadal estiguessin a tot el carrer i va fer la majoria d'associats de la nostra zona. Té una sala dedicada a la seu de l'associació. Jo era la presidenta de la zona C, és a dir, des de Badal a Collblanc, i ara ho és el meu fill Daniel. Som el carrer comercial més llarg d'Europa i un dels més importants de Barcelona per la quantitat de botigues. En aquets sentit, a més de portar endavant cada negoci, els botiguers que formem part de l'associació, treballem també per tirar endavant el conjunt del carrer de Sants.

Quins són els nous reptes?

Bé, n'hi ha molts, però potser un que va lligat estretament a la situació actual és el repte de continuar amb la cohesió i sentiment de família que hem tingut històricament aquí al carrer. Aquest sentiment d'associacionisme, de pinya, és més complicat de mantenir amb les noves botigues. Crec que tots els esdeveniments que fem des de l'associació busquen reviuere precisament aquest arrelament social i aquesta proximitat.

Encara hi treballa, aquí?

No, actualment porten la botiga els meus fills, però, com ja li he dit, aquesta botiga ha estat, des que la vam obrir, la casa de la família. Així que hi continuo venint molt.

XAVI ÁLVARO

"He viscut 20 anys al barri. Sants segueix sent un focus de vida social on encara no hi ha massa turistes, tot i que el petit comerç ha anat desapareixent. Recordo una petita botiga que regentava una dona gran, on es venien ninots de plàstic. La meua àvia m'hi portava sovint a xafardejar".

Mª PILAR SÁNCHEZ

"Els meus pares van obrir la botiga quan jo tenia 11 anys. Des d'aleshores ha canviat el carrer, l'ambient i Sants. Abans era una zona comercial molt intensa, l'avinguda comercial més llarga d'Europa. El meu pare va ser fundador de l'associació Sants Establiments Units".

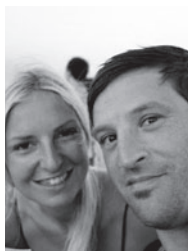
DANIEL SÁNCHEZ

"Soc fill de la Pilar. De petit ja ajudava a la sastreria. Vaig fer la carrera de Publicitat i vaig aprofitar els meus coneixements fent campanyes per a la botiga i activant el web. Recordo quan el meu pare prenia les mides dels vestits i jo l'hi escrivia dit a dit amb l'Olivetti".

FRANCESC VILA

"Soc la 3a generació que ven bacallà a Pesca Salada. Som a Badal des del 1923. Queden pocs negocis antics com el nostre, però ens anem mantenint per l'especialització del nostre producte. Som una botiga de barri, parlem amb el client, fem recomanacions i donem receptes..."

MANON DUHAMEL I FABIO SANNINO

"Després de 5 anys vivint al barri, seguim molt feliços, en un entorn relaxat i familiar. Aquí hi ha menys turistes i molta vida. Hi ha molts restaurants bonics. Per a la compra recollim la cistella de verdures ecològiques i de proximitat de la xarxa local".

ANTONIA CORTIJOS

"Soc secretària i membre del Patronat de la Fundació Jordi Sierra i Fabra, que treballa junt amb voluntaris perquè els nens del barri de Badal llegeixin i escriguin. Estem segurs que llegir, escriure i promocionar la cultura és la millor manera d'educar en llibertat".

DANIEL SIERRA

"Soc professional del món audiovisual i poso al servei de la Fundació Jordi Sierra i Fabra els meus coneixements en la matèria, per tal de promocionar al màxim les activitats que fem a l'entitat, amb l'objectiu que es difonguin i arribin al màxim de gent possible".

XAVIER BARTUMEUS

"Soc artista, pintor i il·lustrador. Transmeto els meus coneixements sobre l'art de la pintura als alumnes que m'acompanyen, d'acord amb els ideals de la Fundació Jordi Sierra i Fabra, que sento propers als meus. La cultura és el millor que podem transmetre'ls".

MARÍA ORTEGA SORROCHE

FUNDADORA I PRESIDENTA DEL CENTRE CULTURAL ÀNCORA

Una associació, dues lluites

La Marina del Port és un barri organitzat entorn de l'actual passeig de la Zona Franca, tocant al port de Barcelona. Al segle XX, va anar creixent d'una manera desigual a partir d'un seguit de nuclis molt diferenciats, com ara el Port, Can Clos, el Polvorí, Sant Cristòfol o Plus Ultra, barriades que van rebre gran part de la immigració obrera de la postguerra i que es caracteritzaven principalment pel seu aïllament. Maria Ortega va arribar a Barcelona l'any 1950 i es va instal·lar, juntament amb la seva família, a les barraques de Santa Gemma. Ha viscut en primera persona la història d'aquestes barriades i ha dedicat la seva vida a lluitar per millorar-les. Va tenir tres fills i va treballar a l'Ajuntament de Barcelona, on va començar com a treballadora de la neteja i va arribar a ser directora d'equipaments, fins que es va jubilar. També va ser durant 18 anys delegada sindical de la UGT i, com a tal, va signar el primer conveni col·lectiu al consistori. Activista i perseverant amb els seus objectius, presideix des de la seva fundació el Centre Cultural Àncora, una associació cultural de l'àmbit femení que ha compaginat les reivindicacions veïnals amb el treball pel creixement personal i la igualtat de les dones. "Vaig néixer l'any 1932 a Cabra de San Cristo, un poble de Jaén. Quan tenia 15 anys la meua família i jo ens vam traslladar a Barcelona perquè a Andalusia no hi havia feina. Ens vam instal·lar a les barraques de Santa Gemma, el que avui és Pedralbes, però ens van fer fora quan es va celebrar el Congrés Eucarístic del 52, i ens van real·lotjar a Can Clos, una nova barriada de pisos que havien construït en tan sols 35 dies. Can Clos es va edificar en un temps rècord, però també amb materials d'ínfima qualitat, amb la qual cosa aviat va començar a presentar problemes", explica la Maria, que va començar a treballar a les Corts i de seguida va passar a l'Ajuntament. "Quan vaig arribar a Barcelona no sabia ni llegir ni escriure. Al poble no havia anat mai a l'escola. Però, quan vaig arribar aquí, em vaig dir a mi mateixa que m'havia d'espavilar.

Escut representatiu del Centre Àncora.

L'endemà d'arribar a la ciutat ja vaig començar a treballar en una peixateria de les Corts. Mai havia treballat de peixatera, però me'n vaig sortir. A l'any següent vaig entrar a l'Ajuntament com a treballadora de la neteja i, juntament amb el meu marit, que ens acabàvem de casar, ens vam mudar al Polvorí". El barri del Polvorí es va aixecar enmig d'un vessant de Montjuïc i, com la resta dels nous barris, va quedar aïllat. La construcció va ser patrocinada per l'Institut Nacional de la Vivienda per allotjar barraquistes i famílies de policies. "Ens vam mudar aquí perquè els pisos eren més grans, però la qualitat de la construcció dels materials emprats tampoc no va resistir el pas del temps i aviat va començar la degradació dels edificis. En aquella època, tenia 19 anys i ja era mare de dos fills. Al Polvorí no hi havia cap comoditat, els carrers estaven sense asfaltar i els pisos no tenien aigua corrent, l'aigua era de dipòsit i, quan s'acabava, havíem d'esperar que ens la tornessin a omplir. La situació s'agreujava pel fet de tenir nens, així que ens vam ajuntar un grup de dones joves i vam decidir mobilitzar-nos. Per poder reunir-nos necessitàvem ser associació i vam crear el

centre de dones, que en aquell moment es va constituir com un centre de cultura popular i promoció femenina". Aquesta associació, nascuda l'any 1953, va aconseguir la persona jurídica per mediació de l'Acció Catòlica, una entitat del franquisme, i, paradoxalment, va articular la lluita veïnal de la zona durant dècades. "Fèiem costura, perruqueria, manualitats i escola d'adults. Vam tenir fins i tot la primera activitat de planificació familiar de Barcelona. L'objectiu era que les dones —la majoria no sabíem ni llegir ni escriure— poguéssim créixer i defensar-nos, però a poc a poc vam veure que des d'aquí també podíem lluitar pels aspectes veïnals. Així va ser com va començar la nostra lluita per aquests barris que estaven desproveïts de tot. Àncora era un centre de dones i se suposava que fèiem 'activitats de dones', però la realitat era una altra. Quan ens reuníem amb els homes per tractar temes dels barris, en posàvem un a cada porta (perquè el nostre local donava a dos carrers) i si venia la policia per un costat, els homes sortien per l'altre. Havíem de lluitar per moltes coses i, a més, les dones volíem reivindicar el nostre paper a la societat. Vam encapçalar la reivindicació del tren, la de les escoles i el transport públic, la de les escombraries de Can Clos, la del Canal de la Infanta, la del pla parcial del Polvorí i la remodelació per l'aluminosi als anys noranta. I ho vam aconseguir tot! I sense malentesos, només a base de reunions i de buscar les persones indicades", recorda la Maria.

Del Polvorí a l'Illa Metalco

Quan el Polvorí es va haver de reconstruir per enderrocar els habitatges afectats d'aluminosi, la Maria va ser una de les 180 voluntàries disposades a marxar als nous pisos de l'Illa Metalco, al passeig de la Zona Franca, on actualment continua vivint. "A la dècada dels noranta, vam haver de tornar a la lluita. Els 400 habitatges del barri els teníem apuntalats i amb risc d'esllavissament, així que vam crear una associació de veïns per gestionar aquest problema. Vam aconseguir que se n'aprovés la reestructuració, però, com no hi havia prou terreny per ubicar a la mateixa zona totes les famílies, alguns veïns vam haver de marxar i, aleshores, va ser quan vam venir a aquests blocs de l'Illa Metalco. La gent que formàvem part de l'associació vam fer el primer pas i vam ser els primers a traslladar-nos aquí. Vam aconseguir que l'Ajuntament ens donés tots els pisos per a nosaltres, i així va ser com 147 famílies del Polvorí ens vam instal·lar aquí", explica la Maria, que va encapçalar, l'any 2013, l'Associació de Veïns de l'Illa Metalco, creada per combatre la problemàtica d'una finca de pisos oficials de la zona que va ser ocupada per màfies.

Centre Àncora, més de 60 anys d'acció

Creat l'any 1953 per iniciativa d'un grup de dones encoratjades per Maria Ortega, el Centre Àncora continua actualment amb la seva activitat. "Fa tres anys que vam estrenar aquests locals aquí a l'Illa Metalco. Fem tot tipus d'activitats, des de restauració de mobles fins a tallers de cuina o classes de ioga. Continuem amb el nostre objectiu, que és el de promoure el benestar, el desenvolupament i l'apoderament de les dones, i estem oberts a qualsevol demanda que ens facin des del barri. El Centre Àncora ens ha ajudat molt, sobretot ens ha servit com a plataforma combativa per poder millorar el nostre entorn", afirma. Maria Ortega ha rebut el 2017 la Medalla d'Or de la Ciutat de Barcelona pel seu compromís constant amb el barri del Polvorí i la qualitat de vida de les dones. "Jo sempre he tingut molt bona relació amb el districte, l'Ajuntament i la Generalitat. He lluitat per la classe obrera i la meua lluita sempre ha estat pacífica. Durant tots aquests anys he tingut molts disgustos i he plorat molt, però també he tingut moltes alegries. Hi ha gent que davant els inconvenients es desmotiva, però a mi em passa tot el contrari. Davant l'adversitat lluito més i tinc més força. Sempre he pensat que amb la perseverança s'aconsegueixen les coses i jo ho he aconseguit. Mirant els problemes de cara, he aconseguit realitzar-me com a dona".

ALBA LÁZARO

"Visc a la Zona Franca des de petita. Recordo anar cada dissabte al mercat amb la mare i després anar a un bar on demanava un canari: biquini amb truita de patates i maionesa i un ingredient secret. M'agrada que els carrers tinguin noms de professions".

CARMEN CARRILLO

"Vinc al taller de *patchwork* com a professora des que el van obrir fent un intercanvi. Sempre he fet vida al barri. He vist canviar el carrer Sant Eloi tres vegades: primer eren horts i barraquetes, després van fer la fàbrica de la Metalco i al final van construir-hi pisos".

DOLORES RUF

"Fa 3 anys que vinc. Vaig veure l'anunci de l'intercanvi: jo sabia cosir, fer punt, macramé, punta de coixí i elles em van ensenyar a fer *decopatch*. El barri ha canviat els darrers anys. M'he implicat molt en la lluita veïnal, fins i tot estant embarassada".

MÁXIMA MELCHOR

"Vaig decidir venir per evadir-me, ja que tenia la mare amb Alzheimer i això era una vàlvula d'escapament. Hi ha un intercanvi vital de dones important, fins i tot hem sortit juntes algun cop. És un espai necessari. Ara també he començat a fer ioga a l'Àncora".

TERESA ALBIOL

"La meva cosina ja hi estava apuntada i, en veure les coses tan maques que feia, em vaig animar. Aquí desconnectes dels problemes, aprens i serveix de distracció. Em sembla molt bé que hi hagi un espai de dones aquí al barri. A poc a poc la zona va millorant".

ISABEL HUGUET

"Fa un any que vinc. A mi ja m'agradava cosir, però la meva sogra em va animar a venir. He après molta costura: he fet dos cobrellits, un peu de lilit, dues estovalles, cinc tovalloles. Aquí estem molt a gust, és com una teràpia, desconnectem de la feina, de la família, de tot".

NÚRIA NAVAU

"M'agradava el *patchwork* i em van recomanar aquest lloc per aprendre'n. Pensava que era impossible, però he après copiant. Aquí coneixes persones del barri que no coneixia, xerrem i la Maria ens va posant al dia. Hi ha un ambient molt maco".

JOANA GÜELL

"Quan vaig entrar, no sabia fer res: feia 30 anys que no cosia i tenia reticències. He fet moltes coses que pensava que no sabia fer. La Maria és un encant, me l'estimo molt. T'ajuda en tot el que pot. El seu paper és molt important: si no fos per ella, això ja hauria desaparegut".

MONTSERRAT TOUS I ALSINA
DIRECTORA DE L'ORFEÓ DE SANTS

L'Orfeó, un punt de trobada

L'Orfeó de Sants es va fundar l'any 1900 per iniciativa del músic i compositor Estanislau Mateu després de l'actuació que l'Orfeó Català va oferir al vell teatre del Cercle de Sants l'any 1899. La gènesi d'aquesta entitat centenària s'emmarca en el procés de creació del moviment social-associatiu que es va iniciar a partir de la segona meitat del segle XIX en el context de la industrialització, i deriva dels Cors de Clavé, una de les primeres mostres de l'associacionisme català. L'Orfeó va esdevenir per al barri de Sants una entitat de referència que, amb la coral com a eix central, va agrupar moltes altres activitats culturals i lúdiques, com l'esbart, l'excursionisme o el teatre. Montserrat Tous va néixer l'any 1946 a Sants en el si d'una família plenament vinculada a l'Orfeó. Va començar a cantar a la secció infantil quan només tenia cinc anys i, després d'una trajectòria progressiva, se'n va convertir en la directora el 1982. Amb una dedicació plena a la música i, sobretot, al cant coral, l'Orfeó ha estat, en paraules de la mateixa Montserrat, la seva segona casa. "Jo soc de Sants de tota la vida i els meus pares també. Per part de mare, els avis tenien una carnisseria al carrer Riego i els coneixia pràcticament tot el barri, i els avis paterns eren els propietaris dels Toldos Tous, una botiga al carrer de Sants. Des de sempre he vist la meva família fer vida a l'Orfeó. Els meus pares no eren músics, formaven part de l'Orfeó motivats pel moviment associacionista, ja que aleshores no hi havia tants mitjans com ara per reunir-se els caps de setmana i, en aquest sentit, l'Orfeó de Sants va ser una gran entitat del barri. Hi havia diferents seccions: excursionisme, fotografia, escacs, l'esbart i també teatre. Es feia teatre cada diumenge a la tarda, una setmana en català i l'altra en castellà. Era un punt de trobada de tot tipus de gent treballadora; allà no es tocaven temes polítics ni de religió, allà hi anava la gent a fer vida participativa i cultural", explica la Montserrat.

Estanislau Mateu, a més del fundador, va ser el primer director de l'Orfeó de Sants, al qual van succeir Llorenç Carbonell, Manuel Bosser i Normand Soler. Després, Antoni Pérez Moya en va ser el director des de l'any 1926 fins al 1958. "Al mestre Pérez Moya ja el vaig conèixer, perquè vaig entrar a cantar a principis dels anys cinquanta. Posteriorment, el mestre Elisard Sala en va prendre el relleu per un període curt i, el 1964, va entrar l'Enric Ribó. A l'Elisard el tinc molt present perquè va ser qui em va donar la primera empenta. En aquella època jo ja cantava amb els grans, tenia 14 anys, però acompanyava el meu germà petit als assajos de la coral infantil. La professora treballava amb els nens dalt de l'escenari, perquè aquestes classes es feien al teatre de l'Orfeó, però el piano estava a baix, i es passava la classe pujant i baixant. Un dia que jo era allà, va entrar el mestre Sala i em va dir: 'Montserrat, posa't al piano'. Llavors jo feia tercer de piano i li vaig preguntar: 'I què faig jo?', i el mestre em va dir: 'Fes el que puguïs'. Vaig arribar a casa i vaig explicar als meus pares el que m'havia passat i que no sabia si havia de tornar a la pròxima classe o què, i mira, encara hi soc! I tant que hi vaig tornar. Des d'aquell dia encara hi soc!", recorda la Montserrat amb una gran rialla.

La primera directora de l'Orfeó de Sants

La dedicació professional de la Montserrat a l'entitat li ve de joveneta. A l'època d'estudiant, ja va començar a col·laborar amb els directors mentre aprofundia en els estudis pedagògics i de direcció coral. "Vaig començar a estudiar amb la Magda Prunera, que era mestra de l'Orfeó. Aquí al barri hi havia dues professores, ella i la Sra. Segura, o anaves amb una o amb l'altra. A les classes de la Prunera vaig coincidir amb la Núria Feliu, el Josep Carreras i el Francesc Heredero, tot gent del barri. Després em vaig matricular al conservatori oficial i vaig fer la carrera de piano. Pel que fa al cant, vaig tenir la sort de treballar amb el mestre Ribó, que era catedràtic del Conservatori Municipal de Música de Barcelona i un home que aconseguia fer cantar fins i tot a les pedres. Vaig tenir la gran sort de treballar amb ell 17 anys, perquè cada assaig era per a mi una classe de direcció coral. Amb el mestre Ribó ja vaig començar a ser auxiliar de la coral, d'auxiliar vaig passar a professora i, després, a sotsdirectora, fins al 1982, quan el mestre va marxar a dirigir el Coro Nacional de Madrid i me'n va passar la direcció. Va estar dos anys a Madrid i quan va tornar jo li vaig dir: 'Mestre, l'Orfeó és seu', però em va respondre que no, que ell m'ajudaria, però que ara em tocava a mi", explica la Montserrat, que es va convertir així en la primera directora de l'entitat. "He estat 30 anys dirigint l'Orfeó de manera

Assaig de l'Orfeó de Sants.

ininterrompuda. L'any 2011 em vaig jubilar, però dos anys després vaig tornar a la direcció. He estat la primera dona a dirigir-lo i, de moment, l'única. Hi ha una anècdota al respecte que guardo amb molta estima. Tradicionalment a l'Orfeó de Sants teníem un nan, un capgròs que es treia a les festes de carrer. Li dèiem el Nan de l'Orfeó i anava vestit de gala, amb corbatí negre i barret de copa. Es va cremar en un incendi que vam tenir i, llavors, es va tornar a fer juntament amb la nana. Quan els vam portar a la seu del districte, el gerent de Cotxeres els va batejar. Em va dir que tots els gegants del barri tenien un nom i que aquests també l'havien de tenir: 'Li posarem al nan Lau, en honor al mestre Estanislau Mateu, el primer director que va tenir l'Orfeó i, si et sembla, a la nana, Montse, perquè tu n'ets la primera

directora'. Així que ara tenim els dos nans, el Lau i la Montse, que surten pel barri per festes". Als inicis dels anys vuitanta, es va posar en marxa l'Escola de Música de l'Orfeó de Sants, de la qual la Montserrat també va ser la directora fins al curs 2009-2010. "Teníem més de 140 alumnes i els presentàvem als exàmens del conservatori de Bruc, amb una mitjana de notable. Un any que el conservatori va donar tres matricules d'honor a les proves lliures, una va ser per al net d'un catedràtic del conservatori i les altres dues per a dos alumnes nostres. Amb això vull dir que a l'escola de l'Orfeó treballàvem bé. Estic molt orgullosa de la feina que fèiem".

L'actualitat

L'Orfeó de Sants, com entitat centenària que és, ha passat per moltes etapes. En un primer moment, va estar al Cercle de Sants, però de seguida es va traslladar a una seu pròpia, al carrer de Sants, 71. "Tot l'edifici era l'Orfeó de Sants, tot era l'entitat. Hi havia moltes activitats i teníem molta vida, però en el moment que es va enderrocar l'edifici per fer-ne el nou, l'any 69, només vam continuar amb les corals i el grup de puntaires. En l'actualitat no tenim seu, vam deixar l'edifici del carrer de Sants i l'entitat va comprar un terreny al carrer Papin amb Miquel Àngel, però la construcció del nou local s'ha vist endarrerida per molts i diferents problemes", explica la Montserrat. El 2015, l'Ajuntament de Barcelona va anunciar que es faria càrrec de l'edifici de l'Orfeó de Sants per fer un centre per a les entitats del barri i donar seu a l'Orfeó de Sants, al seu arxiu i aules per a les seves activitats. "Malgrat la difícil situació per la qual està passant des de fa anys l'entitat, un grup de socis intentem mantenir viu el nom de l'Orfeó, assajant i fent concerts. Actualment dirigeixo l'Orfeó amb una vintena de cantaires, amb un repertori variat i adequat al nostre nombre reduït, però ens ho passem bé i opino que fem bona feina. Actualment estem assajant a la Parròquia dels Dolors, a la qual estem molt agraïts. Ens esforcem perquè seria una llàstima que aquesta entitat, que ens ha vist créixer i que tant estíem, desaparegués".

CARME BLASCO

"Porto tota la vida a l'Orfeó. Els meus pares i les meves germanes ja cantaven aquí, això és la meua vida. Vaig passar dels petits als grans, he conegut tots els mestres. Assagem un cop a la setmana per preparar els concerts que fem durant l'any".

NARCÍS TRISTÁN

"Tinc 90 anys. Vaig començar als 12 i vaig estar a l'Orfeó Català. Un cop em van demanar de venir aquí per fer *Carmina Burana* i m'hi vaig quedar. Tinc uns companys molt macos, i és que el cant coral sempre ha estat per a mi com una segona família".

SANTIAGO MARTÍ

"Vaig apuntar la meua filla a l'Orfeó i, un bon dia, quan vaig anar a buscar-la em van oferir cantar, hi perquè jo sabia solfeig. M'hi vaig acabar quedant. Hem cantat moltes cançons i hem fet molts viatges, hi ha molta companyonia. Ara estem preparant el concert de Nadal".

ANTONI PRUNÉS

"Fa 14 anys que canto a l'Orfeó. Estava en una altra coral i al principi sabia molt poc de música, però uns companys em van enredar per integrar-m'hi. Amb el temps, he progressat musicalment. Aquí em van començar a sortir els primers cabells blancs".

JAUME PIFARRÉ

"Jo cantava a la coral Som. Un dia una amiga em va demanar de col·laborar amb l'Orfeó en un concert. Després de cantar aquella peça, em vaig començar a acomiadar dels companys i em van dir: "On vas?". Així va ser com vaig decidir quedar-m'hi. He cantat tota la vida al seminari".

EMILI ALMAZÁN

"Vaig cantar de petit a l'escola i l'institut, vaig tenir un grup, i ara que m'he jubilat ho he reprès. Buscava llocs on tornar a començar i els vaig trobar a Internet. La Montse com a directora és fantàstica, sempre dona la seva personalitat a la partitura".

LAURA PINOL

"Soc mestra i canto a l'Orfeó. De jove ja cantava en una coral. Fa 22 anys que estic en aquesta perquè em quedava a prop d'on visc. Anem fent concerts, tant al barri com a fora, per mantenir viva la flama d'aquesta entitat centenària. M'agrada perquè és una activitat que puc fer per mi mateixa".

GLORIA NEBOT

"Porto tota la vida a l'Orfeó. Vaig començar als cors infantils, perquè el meu pare coneixia el Martí Olaya i em va animar. Per a mi, la trobada anual de corals infantils era una festa. L'Orfeó va ser la meua immersió al català i a l'estudi de la música. Després vaig fer la carrera de cant".

RAMON SERRA PORTA

PROPIETARI DEL RESTAURANT LA PERLA, PASSEIG DE L'EXPOSICIÓ, 62

El 1929 es va celebrar l'Exposició Internacional a Montjuïc. De la mateixa manera que va passar el 1888, l'Exposició va suposar un gran impacte per a Barcelona en l'àmbit urbanístic, sobretot a la zona de Montjuïc. Per a aquest esdeveniment, es va urbanitzar tota la zona de la plaça d'Espanya, la plaça de l'Univers i l'avinguda de la Reina Maria Cristina, en una sèrie de places que ascendien cap al Palau Nacional. També s'hi van construir els pavellons que acullen actualment la Fira de Barcelona. El 1942 es va crear el passeig de l'Exposició en record de l'esdeveniment. Aquest carrer va ser zona de barraques, tallers i empreses que van desaparèixer amb el pas del temps i que van donar lloc al que és avui en dia, un carrer poc transitat i residencial. L'any 1965 els germans Serra van comprar el celler La Perla, situat al número 62 del passeig, una bodega de franquícia que, com el barri, ha anat evolucionant fins a convertir-se en un dels restaurants emblemàtics de la ciutat, un oasi de la cuina catalana per dinar i fer esmorzars de forquilla.

Vostè va néixer a Lleida. Com va arribar a Barcelona?

Sí, jo vaig néixer al municipi lleidatà d'Hostrafrancs, però em vaig mudar a Barcelona de molt jovenet perquè es va morir el meu pare i vaig venir amb uns oncles que no tenien fills i que vivien al carrer Boqueria. Devia tenir 12 o 13 anys i vaig venir tot sol. En un principi, la meva mare i el meu germà es van quedar al poble. Després, quan van venir cap a Barcelona, va ser quan vam agafar aquest local, l'any 1965.

En aquell moment era un celler.

Sí, era una bodega de franquícia. El local era el mateix, però amb una altra distribució. Totes les botes eren aquí baix, unes amb vins i d'altres amb licors. I també teníem tres habitacions, ja que nosaltres vivíem aquí. El negoci el vam muntar el meu germà i jo amb l'ajuda de la mare. Venia gent

de tot arreu i molta gent del barri, per descomptat, a comprar-nos vi i gel. Nosaltres teníem una màquina de gel a l'entrada i cada dia venia un camió i en descarregava 20 barres. Llavors, nosaltres les anàvem tallant segons ens demanaven els clients.

Com era el barri?

Tot el que teníem davant eren barraques. El barri tenia una estructura molt diferent a la d'ara. Tot eren barraques i tallers. A dalt del carrer, on ara hi ha un garatge, hi havia una empresa de compravenda de camions, després hi va haver una fusteria, una gestoria, un taller de cromats i un altre on feien màquines serradores. No en queda cap. Actualment és una zona completament residencial, amb una petanca que tenim al davant i dos restaurants més.

A part de vi i gel, se servien menjars?

Sí, menjars casolans, però per a quatre gats. Al principi, teníem una cuina petita, d'aquestes econòmiques, i venien alguns treballadors, l'un perquè era fuster, l'altre perquè treballava al taller, i menjaven del que menjàvem nosaltres. Va ser després que ja em vaig promocionar com a cuiner. Jo havia sigut cambrer, però quan vam agafar La Perla vaig entrar a la cuina. Vam començar a servir menjars molt aviat, però de manera gradual. El primer que vam introduir va ser el peix. Jo anava a comprar-lo al mercat central.

Llavors, el peix és l'especialitat?

Ho era. Actualment el tenim molt present a la nostra carta però també estem especialitzats en paelles i en moltes coses més. Podríem dir que la nostra especialitat és la cuina catalana. Oferim tot tipus de menjars; de fet, a la carta tenim més de 100 plats diferents. Cuinem de tot, des de peus de porc, tripa, cargols i samfaina fins a paelles i suquets. El que passa és que abans la cuina era molt més petita, i llavors només cuinàvem peix, a la planxa o en suquet. Anava a la plaça Reial, a un bar que li deien El Faraón i que tenia una mena de plataforma rodona on posaven gel i, a sobre, el peix. Em va cridar molt l'atenció i vaig pensar que nosaltres també podíem fer-ho. Li vaig demanar al propietari d'El Faraón si podria aconseguir-me una plataforma semblant i em va ajudar a trobar-la. Teníem tota la plataforma plena de peix, però hem anat reduint el peix de la carta perquè és molt car i la gent no es gasta tants diners. Ens hem d'emmotllar al que hi ha: si toquen xiulets, xiulets, si toquen flautes, flautes. La nostra oferta ha anat evolucionant segons la demanda i les possibilitats dels clients.

Barra del restaurant La Perla.

Quina és la clientela que ve actualment?

Bona, molt bona. Aquí venen clients de tot tipus. Venen moltes dones, gent gran, uns clients japonesos que venen molt, parelles... de tot. Els diumenges ho tenim ben ple, i dissabtes també; són dies que cal reservar, i més de cara a l'hivern. Som un local més d'hivern que d'estiu, perquè no tenim aire condicionat, només ventiladors. I la calefacció no fa falta, amb la cuina tot el local es caldeja ràpidament.

Venen turistes?

Alguns, però pocs. No és un punt de turisme. El que passa és que com que aquí dalt hi ha la Fundació Miró, sí que venen turistes de pas. Això sí, el turisme de motxilla no entra, perquè el preu no és barat.

És un negoci familiar: amb vostè ha treballat el seu germà, la seva mare, la cunyada i ara els fills.

Correcte. Com comentava abans, el negoci el vam obrir el meu germà i jo, però ell ja es va retirar. La seva dona també va treballar aquí. La meva dona no, però el seu suport incondicional ha estat clau per a l'èxit del negoci. Actualment, treballo amb dos dels meus fills. El mitjà també hi va treballar —de fet, havia estudiat per treballar al menjador—, però va plegar. Els altres dos van estudiar cuina i ara tots dos són grans cuiners. De fet, el gran va guanyar el Concurs Joves Cuiners Àngel Moncusí.

I d'on ve el nom de La Perla?

És el nom que hi havia abans que agaféssim el local. Aquell primer celler es deia La Perla del Priorat. Hi havia com una mena de cadena de cellers que es deien així. Nosaltres li vam treure “del Priorat”. Volíem canviar-li el nom, però vam pensar que no tenia molt de sentit, ja que tothom el coneixia per La Perla.

Alguna anècdota?

D'aquí? N'hi ha moltes. N'hi ha una que no oblidaré mai i que va ser la que ens va donar l'empenta per avançar amb la cuina. Quan encara érem bodega, va començar a venir un senyor ben vestit que ens va dir un dia: “Escolta, tinc un rotllo amb una noia i m'interessaria poder menjar amb ella en un reservat”. Li vaig contestar que és clar, que jo ho prepararia tot. A dins, hi teníem un menjador que l'utilitzàvem nosaltres però, com que no deixava perdre cap oportunitat, el vaig arreglar per a ells i els vaig servir una bullabessa, i van quedar encantats. Allò va donar pas a més coses. A part d'això, aquí han passat moltes coses. Aquesta ha estat la casa de tota la família: hem fet els batejos dels nens i les comunions, tinc fotos amb totes les taules arraconades a la paret i 120 persones menjant a peu dret, i també dinars de Nadal. Són moments que, després d'una vida aquí, no oblidaré mai.

MONTSE ROMERO

"La Perla mai ens falla. Es menja de meravella perquè tenen uns plats saborosos, el pa amb tomàquet el fan com a mi m'agrada i els germans Serra són molt simpàtics. Per a mi, és el millor restaurant de menjar casolà de Barcelona i té un servei immillorable".

MARTA CAPDEVILA

"La Perla és un restaurant dels de sempre, amb productes de la terra de gran qualitat elaborats de la millor manera. A més, l'atenció de tot el personal és impecable. El recomanaria per a qualsevol tipus d'esdeveniment, tant per anar amb amics com amb la família".

FÉLIX MACARRO

"Sempre que he estat a La Perla he sortit encantat. El menjar és excel·lent, amb productes frescos, les postres són una delícia i el servei fa que et sentis com a casa. El recomano sovint per descobrir la cuina catalana-mediterrània en ple cor del Poble-sec".

ALESSIO CESSARI

"Estic a l'associació Slow Food, que munta el Mercat de la Terra cada dissabte als Jardins de les Tres Xemeneies del Poble-sec. És l'únic mercat de productors ecològic i de proximitat que es fa a Barcelona. Vam escollir el Poble-sec perquè és l'única zona que no té mercat".

FERNANDO MARTÍNEZ

"Soc el director de la revista de gastronomia *Ambigü* i un assidu del restaurant La Perla. Li dono un notable alt a aquesta meravella de temple del menjar, on destaquen, entre d'altres, les tripes cuinades a foc lent i els canelons de foie, els millors que he tastat mai".

PEP BANTULÀ

"Fa un any i mig que treballo com a director del Mercat de la Terra, a l'Slow Food, i m'agrada molt, ja que és l'únic mercat setmanal ecològic i local de Barcelona. El Poble-sec és un barri ple d'iniciatives d'alimentació ecològica, però no té un mercat de productes frescos".

JOSÉ GONZÁLEZ

"Fa dos mesos que treballo com a cambrer a La Perla. Aquí m'ho passo pipa. Fem cuina catalana tradicional. Venen clients de tota la vida i ara comencen a venir alguns estrangers. El restaurant té molta fama al barri des dels anys seixanta. Espero quedar-m'hi molt de temps".

XAVIER MARTÍNEZ

"Soc cambrer de La Perla. Tenim molta feina i bona companyia. Un restaurant familiar implica unió i molt bon rotllo. Aquest ambient el traslladem al client, des de la cuina a la sala. Primer dinen i després ens expliquen la seva vida. Hi ha molta germanor perquè això és com un poble".

Agraïments

A Enric Calpena i a Lluís Permanyer per aportar rigor històric i col·laborar en el desenvolupament d'aquest projecte.

A totes les persones i associacions esmentades al llarg d'aquest llibre.

Rosa Aguiler, Yolanda Albiol, Teresa Albiol, Emili Almazán, Xavi Álvaro, Juan Antonio Pérez, Marisa Aparicio, Raúl Javier Arias, Eva Asensio, Carles Baiges, Julio Baños, Xavier Bartumeus, Mohamed Ben Ayad, Pep Bantulà, Joan Bernà, Artur Bial, Carme Blasco, Lluís Josep Calduch, Lorenzo Campo, José Canet, Marta Capdevila, Víctor Carbonell, Carmen Carrillo, Alejandro Casero, Jaume Castañé, Alessio Cessari, Jordi Clausell, Hernán Códoba, Toni Contijoch, Antonia Cortijos, Joan Costa, Lali Daví, Josep M. Domingo, Carmen Duch, Emiliano Duch, Manon Duhamel, Lluïsa Erill, Gemma Escribà, Núria Feliu, Víctor Fernández, Marcelo Fernández, Julián Figueres, Rosa Franco, Joan Galimany, Vanessa García, Francesc Garcia, Joan Gascueña, Manel Giménez, José González, Mª Ángeles González, Joana Güell, Patricia Hermida, Isabel Huguet, Óscar Julia, Joan Laporta, Alba Lázaro, Mònica López, M. Adela López, Blanca López, Félix Macarro, Joaquim Maria Manyalich, Mercedes Marques, Santiago Martí, Blai Martí, Lluís Josep Marticella, Fernando Martínez, Xavier Martínez, Juan Andrés Martínez, Vicenç Martínez, Lluís Maté, Máxima Melchor, Patxi Molinas, Isabel Morell, Joan Antoni Munt, Joan Munt, Arnau Nisarre, Núria Navau, Glòria Nebot, Fabián Olivera, Maria Ortega, José Mª Pérez, Jaume Pifarré, Laura Pinol, Llorenç Poxas, Antoni Prunés, Jordi Roca, Manel Rodríguez, Montse Romero, M. Pilar Roselló, Dolores Ruf, Gloria Salvador, M. Pilar Sánchez, Daniel Sánchez, Fabio Sannino, Gerardo Santos, Ramon Serra, Daniel Sierra, Josep M. Soler, Manel Tort, Montserrat Tous, Narcís Tristán, Gerard Trives, Elvira Vázquez, Noèl Vicens, Josep Lluís Vicens, Rafel Vidal, David Vigo, Francesc Vila, Josep M. Vilarrubia-Estrany, Miquel Vives

Memòries del districte Sants-Montjuïc

Edita:

Aigües de Barcelona

Col·laboradors:

Enric Calpena, assessor
Lluís Permanyer, assessor
Jaume Grau, historiador
Elsa Hermida, periodista
Esther Pedrós, periodista

Disseny i realització

Comunicas
Entença, 157, 1r
08029 Barcelona
www.comunicas.es

Fotografia:

La Masia Studio
Ajuntament de Barcelona -
Arxiu Històric de Sants-Montjuïc

Impressió:

Gràfiques Bassó

Dipòsit legal:

B 27662-2017

